ՊԱՅՄԱՆՔ

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրուշ, երկու անգամի համար 2 ղրուշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ։

Օրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն պէտք է ուղղել

«Առ խմբագրութիւն ԱՐԵՒԵԼՔ օրագրի»

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ. Ղալաթիա, Նորատունկեան խան, իսկ գաւառներէն հետեւեալ հասցէն

درعليه‌ده غلطه‌ده نورادونكيان خانده (ارەولك) غزته‌سى اداره‌سنه

Les annonces sont reçues à l'EASTERN AGENCY, Karakeuy, Déirmén han

ԱՐԵՒԵԼՔ

40 փարա — ՕՐԱԳԻՐ — 40 փարա

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ	համար	Տարեկան	գաճեկան	արծաթ	200
»	»	Վեցամսեայ	»	»	100
»	»	Եռամսեայ	»	»	50
»	»	Համար	»	»	1
Գաւառաց	համար	Տարեկան	»	»	240
»	»	Վեցամսեայ	»	»	120
»	»	Եռամսեայ	»	»	60
Օտար	երկիրներ	Տարեկան	Ֆրանք		56
»	»	Վեցամսեայ	»		28

Դուրս զրկուած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Ծանուցմունք կընդունուին ԻՍՏԸՐՆ ԷՃԷՆՍԻ գործակալութեան ձեռամբ, Քարաքէօյ, Տէյիրմէն խան.

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՇԱԲԱԹ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿ

Ամենածանր դէպքերով լի շաբաթ մը անցուցինք։ Ներսէս Պատրիարք ո՛չ եւս է։ Մեծ դէմք մը անհետ եղաւ մեր մէջէն, և ազգային պատմութեան էջ մը փակեցաւ։ Ճշմարտապէս ազգային սուգ մ'ունեցանք։ Պարագային պահանջած բարձրութեան հասան Ազգին սգալից զգացումները։ Ներսէսի յուղարկաւորութիւնն և թաղումը տեղի ունեցան շաբթուս մէջ։ Այս տխուր արարողութիւնք կատարեցան թէ՛ Ներսէսի անձին և թէ՛ Պատրիարքութեան համար յոյժ պատուաբեր եղանակաւ։ Ներսէս Պատրիարք լաւ յիշատակներ կը թողու։ Փոքրիկ խնդիրներ շուտով կը մոռցուին։ Իւր ժամանակին մեծ գիծերը միայն պիտի մնան պատմութեան և մանաւանդ ժողովրդեան յիշողութեան մէջ։ Պատմութիւնը պիտի մեծցընէ Ներսէսի անունը, քանի որ մեղմէ հեռանայ։ Տա՛ր Երկինք որ չփնտռէինք զՆերսէս։ Մեր ջերմագոյն մաղթանքն է այս։

Հիմա պէտք է որ մեր աչքերն յառենք դէպ յապագայն, և աշխատինք ժամանակէ մը հետէ երեսի վրայ մնացած ազգային գործերը լաւագոյն վիճակի մը մէջ դնելու տակաւ առ տակաւ։ Նոր թուական մը կը բացուի, որ նոր գործունէութիւն մը կը պահանջէ։ Պատրիարքական Տեղապահի մ'ընտրութեան գործը շաբթուս մէջ զբաղեցուց Վարչութիւնը։ Մեք կարծիք յայտնած էինք թէ կարելի է նոր Պատրիարքին ընտրութիւնն յետաձգել, և բարձրաստիճան եկեղեցական մը կոչելով ի Տեղապահութիւն, թէ՛ ազգային գործոց մէջ քիչ մը բարեկարգութիւն մուծանել, և թէ՛ նոր Պատրիարքի մասին գոհացուցիչ ընտրութիւն մ'ընել։ Տեղապահն, եթէ կարողութեան և գործունէութեան լաւ փորձերդ տար, ամենալաւ ընտրելին կը լինէր ի Պատրիարքութիւն։ Այսպիսի նախնական փորձ մը օգտակար միայն կըրնար լինել։ Եթէ Տեղապահը չի համապատասխանէր մեր ակնկալութեանց, կընայինք Պատրիարք չընտրել զինք։ Դիւրին էր այս։ Բայց այնչափ դիւրին չէ Պատրիարք մը ձգել, եթէ քիչ ժամանակի մէջ փորձով ցոյց տայ թէ մեր երեւակայած մարդը չէ։

Բայց Վարչութիւնն, որոյ ձեռընհասութեան կը վերաբերէր այս խնդրոյ որոշումը, տարբեր նկատումներով յարմարագոյն դատեց փութացնել նոր Պատրիարքին ընտրութիւնը։ Պատրիարքական Փոխանորդ Հօր յանձնուեցաւ ամսոյ մը չափ վարել Տեղապահի պաշտօնը, մեր գծածէն շատ աւելի սահմանափակ շրջանակի մը մէջ։ Պատրիարքական Փոխանորդի մը այսպիսի առժամեայ պաշտօն մը վարելուն նախընթաց պարագայներք կան։ Այժմեան Փոխանորդը, Գեր. Գէորգ Ծ. Վ. Ռուսճուգլեան, փորձով ցոյց տուած է թէ մասնաւոր յարմարութիւն ունի այս պաշտաման։ Շատ տագնապալից պարագայներու մէջ գրեթէ մինակ վարած է Կեդրոնական Վարչութեան գործերն, և ստացած է բաւական փորձառութիւն։ Մինչեւ որ ընտրուի Նոր Պատրիարքն, ինք սովորականէն քիչ մ'աւելի իշխանութիւն և պատասխանատուութիւն պիտի ունենայ, և սաս կը վերջանայ իւր դեր։ Իսկ Նոր Պատրիարքին ընտրութիւնը պիտի փութացուի։ Ազգային Ժողովը, մէկ ամսոյ սուգին լրանալէն յետոյ, առաջին գործ պիտի ընէ զայս, և մինչեւ այն ատեն պիտի կատարուին հարկ եղած նախնական պատրաստութիւնք։

Այս պատճառաւ հանրութիւնն ըզբաղեցնող խնդիր մ'է թէ «Ո՞վ պիտի լինի նոր Պատրիարքը»։ Ժողովուրդն իւր աւանդական դերը կը կատարէ միշտ։ «Պատրիարքը վախճանեցաւ․ կեցցէ՛ Պատրիարքը»։ Կը փափաքուի՝ արժանաւոր ոմն բազմեցնելով Ներսէսի աթոռին վրայ՝ գէթ մասամբ դարմանել Ազգին կրած դառն կորուստը։ Բայց ո՞վ պիտի լինի նոր Պատրիարքն։ Կարգ մ'ընտրելեաց անուանք կը լըսուին։ Խնդիրն Երեսփոխանական Ժողովոյ մէջ պիտի որոշուի, և ամենէն աւելի կը խօսուի երկու լուրջ ընտրելեաց վրայ, որոց մին է Իզմիրի Գեր. Առաջնորդն, որոյ վրայ մեր կարծիքն յայտնած ենք արդէն, և միւսն է Գեր. Յարութիւն Արքեպիսկոպոս Վեհապետեան, նախորդ Առաջնորդ Կարնոյ, ուսեալ և բազմափորձ եկեղեցական մը, որ ժամանակէ մ'ի վեր Երուսաղեմի Ս. Պատրիարքին Փոխանորդութիւնը կը վարէ Ս. Ցակոբայ վանուց մէջ։

Ինչպէս արդէն բացատրած ենք, երկու պայմանք անհրաժեշտ կը թըւին մեզ՝ Պատրիարքութեան և Կաթողիկոսութեան ընտրելիներ որոշած ատեն։ Մին է արդէն գաւառ մը կամ գաւառներ կառավարած լինել գոհացուցիչ կերպով. միւսն է՝ ժամանակին պահանջած մարդը լինել բստ կարի. այսինքն՝ մտային և բարոյական բաւական բարձր արժանիքներ ունենալ։ Պատրիարքութեան համար այն երկու ընտրելիք որոց վրայ ամենէն աւելի կը խօսուի, ուրիշ ամեն ընտրելիներէ աւելի ունին այս երկու էական յատկութիւններ։ Ուստի, յուսալի է Ազգ. Երեսփոխանութեան իմաստութենէն թէ, ամեն մեքենայութեանց հակառակ, ի վերջոյ արժանաւոր մէկը կը նստի Ներսէսի աթոռին վրայ։ Պէտք է նաեւ յուսանք թէ Նախախնամութիւնն Ինք եւս պիտի օգնէ որ և թշուառ Եկեղեցւոյ մը, զոր այնչափ դարերէ հետէ պաշտպանած է բազմադիմի փորձութեանց ու վտանգաց դէմ, և արժանաւոր հովիւներ պիտի տայ նմա։

Ազգային Ժողովը, երբ նորէն գումարի, երեք մեծ խնդիրներ պիտի ունենայ իւր առջեւ, որոց նախապատրաստութիւնք կատարուած պիտի լինին։ Ատենապետաց Դիւանը պարապ չպիտի կենայ այս մէկ ամսոյ միջոցին, այլ պիտի սերտէ առկախ կարեւոր խնդիրներն, և հասուն վիճակի մը մէջ պիտի բերէ Ազգ. Ժողովոյ առաջիկայ գումարման։ Այս առկախ խնդիրք են, նոր Պատրիարքին ընտրութենէն զատ, նոր Կաթողիկոսին ընտրութեան և Երուսաղեմի պարտուց խնդիրներն։ Անոնք անյապաղ լուծում կը պահանջեն, և կը յուսանք թէ Ատենապետաց Դիւանը խղճի մտօք պիտի կատարէ իւր առանձնած աշխատութիւն, և լրջօրէն քննելով իրեն յանձնուած կարեւոր խնդրոց այլ և այլ պարագայներն, ինչպէս հասուն վիճակի մը մէջ պիտի բերէ Ազգ. Ժողովոյն, որպէս զի բստ կարի շուտով ստանան գոհացուցիչ լուծումներ։

* *

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Օրուան քաղաքական խնդրոց վրայ շաբթուս մէջ նոր լոյս մը չսփռուեցաւ։ Ամեն ինչ անցեալ շաբթուան վիճակին մէջ կը մնայ։ Օրեւմտեան երկաթուղիները գրաւելու խորհուրդը Բ. Դրան կողմէ ի բաց կը թողուած կը թուի, և այսօր առաւել եւս հաւանական է բարեկամական լուծում մը Բ. Դրան և Գ. Հիրշի միջեւ ծագած գժտութեան։

Եգիպտոսի նկատմամբ Անգլիոյ վերջնական աշխարհավարութիւնը դեռ պարզուած չէ բստ բաւականին։ Գիտենք թէ Անգլիա որոշած է թողուլ ըզՍուտան. բայց այսպէս պիտի ընէ եթէ Կորտոն զօրավարն ողջ առողջ ազատուի։ Իսկ եթէ Լորտ Ուոլզլի Խարդումի հասած ատեն գերի բռնեն կամ սպանեն զԿորտոն։ Այն ատեն եւս արդեօք Անգլիա նոյն հաշտ աչօք պիտի նայի Մէհտիի իշխանութեան։ Այս Սուտ Մարգարէն ի վերջոյ կ'երեւի թէ բանի մը պիտի նմանի։ Բանի որ Անգլիա պիտի թողու զՍուտան, Մէհտին կարելի իշխանութեանց ամենէն զօրաւորը պիտի լինի հոն։ Եւ որովհետեւ Անգլիոյ որոշումն է նաեւ թշնակ մը կապել այն բնիկ ցեղապետին կամ Շէյխին որ կը յաջողի իշխանութիւն հաստատել Սուտանի մէջ և բարեկարգութիւն պահել, զուցէ օր մը լսենք թէ Սուտ Մարգարէն, Հիքս զօրավարն և Ստուարտ գնդապետն սպաննողն և գըրեթէ տարիէ մ'ի վեր Կորտոն զօրավարը Խարդումի մէջ պաշարողը, թոշակ մը կը ստանայ Անգլիայէն, Խտիվին ձեռամբ։ Տակաւին ո՛րպիսի զարմանահրաշ փոփոխութիւնք չեն տեսնուած Արեւելից մէջ։ Երբ ոմանք կը յանդգնին լրջօրէն խօսիլ նախորդ Խտիվ Իսմայիլ փաշայի վերահաստատման վրայ, շատ զարմա՞նք են միթէ որ Անգլիա օր մը հաշտ աչօք նայի Մէհտիի իշխանութեան, որ վերջապէս Խտիվ Իսմայիլ փաշայի չափ վնաս չէ տուած Եգիպտոսի։ Սուտ Մարգարէն անշուշտ պիտի թողու իւր կրօնային թեկնածութիւններ, և աշխարհային իշխան մը պիտի լինի Սուտանի անապատաց մէկ կողմն, ինչպէս է արդէն՝ քանի մը տարիներէ հետէ՝ Բորնուին, Տարֆուրի և ուրիշ գաւառաց մէջ։

Իսկ թէ բուն Եգիպտոսի նկատմամբ ի՛նչ պիտի լինի, զայս չենք գիտեր, թէեւ Եւրոպիոյ լրագիրք շատ բաներ կը գրեն այս մասին։ Այս գրուածք այնչափ շատ են որչափ իրարմէ տարբեր, և այս իսկ կը բաւէ համոզուելու համար թէ եւրոպական հասարակութիւնն եւս ստոյգ բան մը չի գիտեր այդ մասին։ Լորտ Նորթպրուքի տեղեկագրոյն իմաստին վրայ զանազան հրատարակութիւնք եղան, բայց Լորտն ինք դեռ չհրատարակեց իւր ծրագիր։

Անգլիոյ Երեսփոխանաց Ժողովը 232 ի դէմ 372 քուէով նորէն ընդունեց Գ. Կլատսթոնի Ընտրական Ծրագիրն, այսինքն 140 քուէի մեծամասնութեամբ, մինչ նախորդ նստաշրջանին մէջ 130 քուէի մեծամասնութեամբ ընդունած էր։ Իռլանտացիք Ազատականաց հետ քուէարկեցին ընդդէմ Պահպանողականաց։ Սոքա ո՛չ եւս կը մերժէին ընտրական բարենորոգման սկզբունքը. բայց կը պնդէին ծանուցեալ առարկութեան վրայ թէ, չեն կրնար ընտրողաց թիւն աւելցնել մինչեւ որ չգիտնան թէ կառավարութիւնն ի՛նչ հիման վրայ պիտի բաշխէ այս նոր ընտրողներ, երեսփոխանական աթոռոց վերաբաշխմամբ։ Բայց, ինչպէս յառաջագոյն բացատրած ենք, այս վերաբաշխումն եւս մեծ խնդիր մ'է. և Նախարարութիւնը, թէեւ վերաբաշխման ընդհանուր սկզբունքները կը յայտնէ, բայց չուզեր այժմէն ներկայել այս մասին օրինական ծրագիր մը, մինչեւ որ Խորհրդարանը քուէարկէ ընտրողաց թըւոյն յաւելումն իսկ։ Երէկ եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ նաեւ թէ Լորտերու ժողովն առաջին ընթերցմամբ ընդունած է ընտրական ծրագիրը։ Բայց այս լուր կարեւորութիւն չունի։ Անգլիական Խորհրդարանին մէջ գրեթէ ամեն ծրագիր առ ի քաղաքավարութեան կը քուէարկուի առաջին ընթերցմամբ։ Խնդիրն երկրորդ ընթերցման վրայ է, և բստ վերջին լրոյ, Լորտ Սալիսպըրի Գ. Կլատսթոնի տեղի տալու տրամադրութիւն չունի տակաւին։ Լորտ Սալիսպըրի ջերմապէս կը փափաքի իշխանութեան անցնիլ մօտ ժամանակէն, և կը կարծէ թէ այս ընտրական խնդրոյ պատճառաւ կրնայ պարտաւորել զԳ. Կլատսթոն Խորհրդարանը լուծելու և ապահով է թէ նոր ընտրութեանց արդիւնքը Պահպանողականաց նպաստաւոր կը լինի՝ Ազատականաց մանաւանդ արտաքին աշխարհավարութեան մէջ գործած սխալներուն պատճառաւ։ Բայց վտանգաւոր խաղ մ'է այս։ Տեսնենք թէ ի՛նչ ելք կ'ունենայ։

Միացեալ Նահանգաց Նախագահն որոշուած է։ Ռամկավարականք, կամ՝ լաւ եւս՝ «Նահանգավարականք», (*) յաղթանակը տարին՝ փոքրիկ մեծամասնութեամբ մը Նախագահ ընտրելով զԳ. Քլիվլէնտ։ Ինչպէս բացատրուած է այս աւուր Մաքէսի մէջ, յօրուած ղալափար մը տրուած է Միացեալ Նահանգաց քաղաքական կազմակերպութեան վրայ, Նախագահական ընտրութիւնը դեռ պաշտօնապէս չէ կատարուած։ Միայն ընտրուած են Նախագահական ընտրողները. բայց որովհետեւ ասոնք իրենց կուսակցութեանց ընտրելոյն քուէ կուտան միշտ, Նախագահական ընտրողներուն համեմատութիւնը գիտնալ բաւական է գուշակելու համար թէ ո՛վ վերջնապէս Նախագահ պիտի հռչակուի առաջիկայ դեկտ. ամսոյ մէջ։

Եւրոպական Տէրութիւնք յարգեցին Բ. Դրան արդար գիտողութիւնք, զինք եւս հրաւիրելով Քոնկոյի Դեսպանախորհրդոյն, որ այսօր իսկ, կամ առաջիկայ շաբթու առաջին աւուրց մէջ, կը գումարի Պերլինի մէջ։ Ինչ որ ալ լինին Դեսպանախորհրդոյ [illegible] վերջնական արդիւնք, սա յայտնի թէ Ափրիկէի քաղաքակրթութեան մէջ դարագլուխ մը պիտի կազմէ Պիսմարք իշխանին նախագահութեամբ գումարելի նոր Դեսպանախորհուրդն։ Ինչպէս Քալնոքի կոմսն յայտարարեց Աւստրական Պատուիրակութեան մէջ, Դեսպանախորհուրդը պիտի դնէ այն ընդհանուր սկզբունքներ որով ամեն ազգեր նաւարկութեան և վաճառականութեան ազատութիւն պիտի ունենան Քոնկոյի նորագիւտ երկրին մէջ, և պիտի գծէ այն եղանակ որով քաղաքակրթեալ աշխարհը պիտի տիրէ արեւմտեան Ափրիկէի դեռ չգրաւուած մասանց, գաղթականութիւններ կազմելով անդ։ Միլիոններով սեւամորթներ պիտի ընդունին քաղաքակրթութեան բարիքն։ Ահագին տարածութեամբ անմշակ երկիր մը իւր ի բնէ հարուստ ծոցը պիտի բանայ եւրոպական գործունէութեան, և քաղաքակիրթ ժողովրդոց ճարտարարուեստութիւնն ու վաճառականութիւնը նոր ասպարէզներ պիտի գտնեն մինչեւ հիմա անծանօթ մնացած ժողովրդոց և աշխարհաց մէջ։ Քոնկոյ կրնայ նոր Նեղոս մը լինել. բայց մաղթենք որ Նեղոսի գետին ու երկրին չափ գժտութիւններ չպատճառէր եւրոպական Տէրութեանց մէջ, և Իսմայիլ փաշայներ չունենար իբրեւ իշխան կամ կառավարիչ։

(*) Տե՛ս այս աւուր Մաքէս շաբաթաթերթի մէջ, յորում կը վերջանայ «Քաղաքական կուսակցութիւններն յԵւրոպա և յԱմերիկա» խորագրով չորս յօդուածոց շարքը, Միացեալ Նահանգաց կուսակցութեանց վրայ տեսութեամբ մը։

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

)(80)(

ՖՈՐԹԻՒՆԷ ՏԸ ՊՈՒԱԳՈՊԷ

ՊԱՐՈՆ ԼԸՔՈՔԻ ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՊԱՐՈՆ ԼԸՔՈՔ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Բ.

Հնդկաստանի մէջ նապապներն ուշ կ'ելնեն անկողիններէ։ Կրանտ-Օթէլ իջնող նապապն ալ չէր փոխած իւր արեւելեան սովորութիւնները։

Մինչեւ կէս օր անտեսանելի էր, և հաւատարիմ Ալի, որ իւր տիրոջ ննջասենեկին դրան առջեւ կը պառկէր, մարդ չէր թողուր ներս մինչեւ որ իւր տէրն արթնալը վերցնէր։

Ճաշն օթեւանին մարդիկը կը տանէին, և կերակուրները սեղանին վրայ դնելէ յետոյ կը մեկնէին։

Նշանաւոր Ասիացիք առանձին ճաշելու սովորութիւն ունին, և միայն սեւամորթ սպասաւորը կրնար ներս մտնել և ծառայել Պահուրի իշխանին։

Սպասաւորն ալ տիրոջմէն աւելցած կերակուրները կ'ուտէր, որ յոյժ առատ էին, վասն զի Ճաֆէր ամեն օր ութ մարդոց համար ճաշ կը հրամայէր։

Ուստի թէ՛ իշխանն և թէ՛ ծառայն միապէս քաշուած կ'ապրէին։

Եւ այս գրեթէ ծածկախորհուրդ կեանք՝ ակնածելի ըրած էր զիրենք օթեւանին սպասաւորաց, որք յոյժ հակամէտ են արհամարհելու իրենց հետ ընտանեցող անձերն։

Ասկէ զատ՝ կառքով դուրս կ'ելնէին միշտ։ Կառքը, զոր նապապը վարձած էր Փարիզ եկած ժամանակ, օթեւանին կողմնական դռներէն միայն առջեւ կ'սպասէր, և Ալի ալ կառքին մէջ կը նստէր դեղեցիկ ծերունւոյն քով, զոր Փարիզցիք զմայլմամբ կը դիտէին ամեն Շանզ-Էլիզէի զբօսավայրին մէջ։

Երբոր այցելու մը ներկայանար, և այս ալ բաւական յաճախ կը պատահէր, վասն զի հարուստ օտարականները թախանձողք անպակաս են, Ալի անոր այցետոմսը կ'առնուր առանց խօսք մ'արտասանելու, կը տանէր իւր տիրոջ, յետոյ կը վերադառնար միշտ լուռ, և ներկայանալ խնդրող անձը ներս կը տանէր։

Այս արարողութիւն անփոփոխելի էր ցերեկուան հիմնադրին պէս։

Ի՞նչ բանի կը գործածէր նորին հնդիկ վսեմութիւնն այն ժամեր՝ զորս քունի կամ շրջագայութեան չէր նուիրեր։ Ոչ ոք գիտէր օթեւանին մէջ, և գիտնալու ալ չափազանց հետաքրքիր չէին, վասն զի այդ աշխարհաքաղաքացի օթեւանի մարդիկը վարժ էին ամեն տեսակ այլանդակութեանց։

Կ'ենթադրէին թէ իշխանն իւր ժամանակին մեծ մասը կ'անցունէր չքեղ նարգիլակ մը ծխելով, զոր իւր կարաւանաց հետ բերած էր, և զոր Ալի միշտ մաքուր և պատրաստ վիճակի մէջ կը դնէր։

Եւ բոլորովին սխալ էր այս կարծիք։ Հայր Լըքոք իւր բնակարանին արեւելեան կերպարանք տալու համար դնած էր զայն նարգիլակ՝ երբոր Լոնտրա գընացեր էր։

Երբեք չէր գործածեր զայն։

Բիճաուչ ալ հողէ ծխափող միայն կրնար քաշել. ուստի շատ կը ցաւէր որ իւր խաղցած դերը թոյլ չէր տար իրեն անձնատուր լինել իւր սիրելի ըզբօսանաց։

Գ. Լըքոք գլանիկ կը ծխէր մերթ ընդ մերթ, վասն զի հնդկաց գործածած նարգիլակին գործածութիւնը դըժուար պիտի գար իրեն։

Օրապէլլա Տիւնէյի երեւոյթին հետեւեալ օրը, կէս օրէն երեք ժամու չափ յետոյ, երբոր նապապն՝ իւր ծառային հետ առանձնացած՝ հրահանգներ կուտար անոր իւր սպասած այցելութեան նկատմամբ, բնակարանին դըրան զանգակն հնչեց։

Բիճաուչ գիտէր իւր ընելիքն, և գնաց դուռը բանալ, մինչ Հայր Լըքոք Պահուրի նապապին վայլած փառահեղ դիրքը կ'առնուր բազմոցին վրայ։

Վայրկեան մը յետոյ, Բիճաուչ, որ բառ մ'իսկ պատասխանած չէր ներկայացեալ այցելուին, որ կը հարցնէր թէ նորին վսեմութիւն կը հաճէ՞ր ընդունիլ Գ. Թօլպիաք ու Թէնչըրէի կողմէ եկած անձ մը, Բիճաուչ, պալատական համբի մը պէս անվրդով, դահլիճէն ներս մըեց մարդ մը, որոյ ո՛չ դէմքն և ո՛չ կերպարանքն յարգելի հանդամանք մը ունէին։

Ջառադէմ մարդուկ մ'էր, մորուսաւոր, թաւահեր, խաշած խնձորի պէս խորշոմած, և աղքատիկ ու գրեթէ գըծուծ կերպարանքով։

Հագած զգեստն իրեն համար շինուած չէր թուեր. մաշած վերկապը շապիկի հետք մը չէր երեւցներ, և գորշ փեղոյրը, զոր ձեռքը բռնած էր, երկար ծառայութիւններ կրնար թուել։

Ոչ երիտասարդ կ'երեւէր, ոչ ծեր։ Որոշ հասակ մը չունէր։

Ցոյծ դէչ կարտրած մորուք մ'ամբողջովին ծածկած էր ծնօտը, շրթունքն ու այտերն, և խոշոր ապակիներով կանաչ ակնոց մ'անհնարին ըրած էր աչերը տեսնել։

Կորացեալ հասակ, տնկուած ուսեր և կամարաձեւ սրունքներ կ'ամբողջացընէին զայդ տգեղ կազմութեան։

Նապապն ա՛յնչափ ուշադրութեամբ կը նայէր անոր, որ մնացած աթոռ մը ցոյց տալ նշանայի։

Տարտամ կերպիւ կը թուէր իրեն թէ այդ տարօրինակ անձ՝ Կրանտ-Օթէլ գալու համար՝ վարձած էր հագած զգեստն և դէմքն ալ յարդարած։

Բիճաուչ, զայն ներս մտցնելէ յետոյ, նախասենեակը քաշուած էր ա՛յնպիսի նայուածք մը նետելով իւր վարպետին, որ «զգուշացիր» ըսել էր։

— Տէ՛ր իշխան, ըսաւ մարդն ազօտ ձայնիւ և գերմանական արտասանութեամբ, անունս Հօլձ է, և Գ. Թօլպիաք ղրկեց զիս։

— Այո՛, գիտեմ, պատասխանեց Գ. Լըքոք իշխանական դէմքով։ Նստեցէք։

Գ. Հօլձ նստաւ թիկնաթոռի մ'եզրը, փեղոյրը ծունկին վրայ դրաւ, և րեք մատով առաւ ընչախոտ քաշեց տօսախէ ընչատուփի մը մէջէն, քառեակուոր թաշկինակի մը մէջ խնչեց շառաչմամբ, և սկսաւ խօսիլ այսպէս.

— Տէ՛ր իշխան, Գ. Թօլպիաք հասկըցուց ինձ ձեր ուղածն։ Իմ մասնագիտութիւնս է բացակայ անձինք և անժառանգ վախճանելոց ժառանգներ փնտռել։ Այս տեսակ գործողութեանց մէջ ձեռք բերած անակնկալ յաջողութեամբքս հանրածանօթ եմ։ Ուստի կը յուսամ որ ձեզ ալ քիչ ժամանակի մէջ կարող կ'ըլլամ ձեր ազնիւ նապատակին հասնիլ ի նպաստ ժառանգաց Օ'Սիւլիվան հազարապետին։

— Ըսէ՛ք ինձ արդարեւ թէ դուք յոյժ ճարտար էք այդ գործի մէջ, պատասխանեց Հնդիկն, որ խօսակցութիւնն երկարել կ'ուզէր, որպէս զի ժամանակ ունենայ քննելու Թօլպիաքի յանձնարարած մարդը։

— Ես ուղիղ մարդ եմ գործի մէջ, ըսաւ մարդուկն, և պարտիմ ըսել ձեզ, տէ՛ր իշխան, թէ այս տեսակ ձեռնարկք մեծ ծախուց կը կարօտին։

Տախքեր կան թղթակցութեանց, արձանագրութեանց ընդօրինակման, պաշտօնական թղթոց խմբագրութեան և գործակատարաց վարձատրութեան։

Այսպէս, դեռ մօտ ժամանակներս, Ռոժէ անուն անձի մը ժառանգները գտնելու համար հարկադրեցայ Ֆրանսայի մէջ և ուրիշ երկիրներ գտնուող բոլոր Ռոժէներուն ազգահամարը վերաշինել, և գործին մէջ շահ ունեցողը վճարեց ամեն ծախք։

— Կը հասկնամ զայդ, ըսաւ նապապը Գ. Հօլձի աղտոտ փեղոյրը դիտելով։

Մարդն հասկցաւ և շարունակեց համարձակ կերպիւ.

— Ձեր վսեմութիւն կը կարծէ անշուշտ թէ ես աղքատ մարդ մ'եմ և չեմ կրնար պէտք եղած ծախքն ընել։ Կը փութամ ուղղել ձեր այդ սխալ կարծիք։ Արդարեւ կերպարանքս գծուծ է, բայց իմ դրութիւնս է։ Եթէ վայելչօրէն հագուիմ, լուրջ մարդ չեն համարիր զիս. ուստի հնոտիներ կը հագնիմ, որպէս զի ինքզինք մեծ մարդ կարծեցնել ուզող խաբեբայ մը չկարծուիմ։ Բայց, եթէ հարուստ չեմ, յոյժ դիւրակեաց եմ. և եթէ առաջին ծախքերը կանխիկ վճարել կը խնդրեմ ձեզմէ, պատճառն այն է որ չեմ ուզեր սովորութիւններէս խոտորիլ։

Իմ սկզբունքս է որ գործին տէրը պարտի վճարել սկզբնական ծախքերն։

— Այդ մասին դժուարութիւն մը չկայ, ըսաւ Պահուրի իշխանը ժպտելով։

Մինչեւ իսկ հարկ չկար ձեզ հաւատոյ դաւանութիւն ընել աստ, վասն զի Գ. Թօլպիաք իմացուցած էր ինձ թէ, դուք նաւ չէք նստիր երբեք առանց պաշարի։

— Պաշար բուն բառն է, և կ'ըսքանչանամ որ ձեր վսեմութիւն այդչափ լաւ գիտէ մեր լեզուն։

— Մանկութենէս ի վեր կը խօսիմ։ Բոմպէյի մէջ, ուր կեանքս անցուցած եմ, Ֆրանսացիներ միայն կը տեսնէի։

Բայց վերադառնանք մեր գործին։ Սկսելու համար տասն հազար ֆրանք կը բաւէ՞ ձեզ, ըսաւ Ճաֆէր՝ պանքաւտներու խուրձ մ'առնելով իւր նստած բազմոցին բարձերուն միոյն տակէն։

— Կատարելապէս, պատասխանեց Գ. Հօլձ։ Երբոր այդ գումար սպառի, ըրած ծախուցս հաշիւը կը ներկայացընեմ ձեզ. և եթէ տակաւին յաջողած չլինիմ, յաւելուած մը կուտաք ինձ։

(Շարունակելի)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կրօնական ժողովոյ Ատենապետ Գեր. Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար–պէյ՝ Քաղաքական ժողովոյ անդամներէն Մամիկոնեան Միքայէլ և Պապօեան Պապի Մեծ. էֆէնտիներուն հետ՝ Յունաց Ս. Պատրիարքին, Օգոստ. Սուլթանի բժշկապետ Մավրօեէնի փաշայի և քանի մը դեսպանատուններ երթալով, հանգուցեալ Ս. Պատրիարք Հօրմէն կտակեալ շնորհակալիքը մատոյց ։

Պատրիարքական Գեր. Փոխանորդ Հայրն ալ այսօր կամ վաղը կերթայ Պուլկարաց Գեր. Էկզարքին, Ասորւոց փոխանորդ վարդապետին, և բողոքական ազգապետ էֆէնտիին և այլոց։

Տ. Ներսէս Ս. Պատրիարք Հօր վախճանման համար դեռ ևս այլ և այլ կողմերէ ցաւակցութեան հեռագիրներ կը հասնին ի Պատրիարքարան ։

Ատանայի Եկեղեցասիրաց ընկերութիւնը Կիլիկիոյ Տ. Մկրտիչ Կաթողիկոսի հեռագրէն իմանալով Նորին Սրբազնութեան վախճանիլը, ցաւակցութիւն հեռագրած է առ Պատրիարքական Գեր. Փոխանորդ Հայրն ։

Դարձեալ Ատանայէն ցաւակցութիւն հեռագրած է Գաղանճեան Տ. Յովհաննէս եպիսկոպոս ։

Կիլիկիոյ Տ. Մկրտիչ Կաթողիկոսն, ըստ հրահանգի Պատրիարքարանի, Կիլիկիոյ բոլոր վիճակաց ժողովրդեան հեռագրաւ հաղորդեր է Ս. Պատրիարք Հօր վախճանման գոյժը ։

Դատաստանական խորհուրդն իւր սովորական նիստը կազմելու համար գումարեցաւ երէկ ի Պատրիարքարանի։ Ատենապետ Մելքոն էֆ. Պարոնիկեան խօսք ատենաբանութիւն մ'ըրաւ Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Ներսէս Սրբազան Պատրիարք Հօր վախճանման վրայ և առաջարկեց փակել նիստն ի սուգ Ազգին այս դառն ու մեծ կորստեան։

Ժողովականք յոտին կանգնելով մաղթանքներ ուղղեցին առ Աստուած և նիստը փակեցին ։

Մայրաքաղաքիս բոլոր հայ եկեղեցեաց մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի վաղը, ի հանգիստ հոգւոյ երջանկայիշատակ Ներսէս Պատրիարքի ։ Մասնաւորապէս մեզ կը ծանուցուի թէ Խասգիւղի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյն մէջ պիտի պատարագէ, գիւղին Գեր. քարոզիչը, Տ. Գրիգոր Արքեպիսկոպոս ։ Իւսկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյն մէջ՝ Գեր. Գրիգորիս Արքեպիսկոպոս Ալէաթճեան և Կէտիկ փաշայի եկեղեցւոյն մէջ Գեր. Կարապետ Ծ. վարդապետ Բագրատունի ։

Միացեալ Ընկերութեանց կեդրոնական ժողովը յարտասովոր նիստ պիտի գումարի վաղը, կիւրակէ, Ղալաթիոյ կեդրոնական վարժարանին մէջ, Օրակարգի միակ խնդիր ունենալով․

«Մահագոյժ Ամեն. Տ. Տ. ՆԵՐՍԷՍԻ Ս. Պատրիարքի Կ. Պոլսոյ, ԲԱՐԵՐԱՐԻՆ Միացեալ ընկերութեանց» ։

Ատեանը պիտի բացուի ժամ 6 1/2ին, փակուի 7 1/2ին ։

Ամասիոյ և Մարզուանու առաջնորդ Գեր. Տ. Պօղոս Ծ. վարդապետ Խօյտամեան՝ այսօր կամ վաղը կուղեւորի ի պաշտօնատեղին ։

Զարսանճագի վիճակին նորընտիր առաջնորդական Փոխանորդ Արժ. Տիլբիկեան՝ որ Մարզուանու վանքը կը գտնուէր, գրեր է ի Պատրիարքարան, թէ կընդունի Վարչութեան կողմէ իրեն տրուած պաշտօնն, և մօտերս կուղեւորի ի Զարսանճագ ։

Դարաքէօյիւկի Արժ. Տ. Թադէոս քահանայն յետ կարճատեւ հիւանդութեան երէկ գիշեր վախճանած ըլլալով, օծման և յուղարկաւորութեան հանդէսն կը կատարուի այսօր, ի Ս. Եկեղեցւոջ Դարաքէօյիւկի ։

Կիմանամք թէ Խասգիւղի հայ խանութպաններէն ամենամեծ մասն իրենց խանութները գոց պիտի պահեն վաղն ի նշան սգոյ ։

Մաքրիգիւղի ազգայինք գեղեցիկ պսակ մը ձօնած են հոգելոյս Տ. Ներսէս Սրբազան Պատրիարքի դագաղին, ձեռամբ Վսեմ. Զայեան Իլիաս և Մեծ. Փիւրքճիխանեան էֆէնտիներու ։

Այս առաւօտեան Օ... մէջ կը կատարուի [illegible]

[illegible]

առ Օգոստ. Վեհապետն մեր և անխախտ կերպիւ յարեալ մնալ կայսերական գահուն ։

«Այս խորասը միայն բաւական է յաւերժացնելու համար մեծանուն հանգուցելոյն յիշատակն ։ Վստահ եմք թէ հայք հաւատարմաբար պիտի հետեւին Ներսէս Պատրիարքի վերջին ըղձից ։ »

Ցաւօք կը լսենք թէ Ռոտոսթոյի պատուաւոր և երեւելի ազգայիններէն Գէորգ էֆէնտի Շուշանեան անցեալ կիւրակի օր յանկարծ մեռեր է ի հասակի 42 ամաց ։

Հանգուցեալն, որ իւր ազնիւ բարքով իւր քաղաքին մէջ ոչ միայն մերայնոց այլեւ օտարազգեաց խակ սէրն ու համակրութիւնը գրաւած էր, Ռոտոսթոյի ազգային գործոց բարենորոգիչն կրնայ նկատուիլ կերպիւ իւիք, մանաւանդ Ս. Խաչ Թաղի վարժարանը սորա ջանիւք և խնամքով սատարած էր նախանձելի վիճակ մը ։

Կիմանամք թէ այս անգամ Հօնկ–Քօնկէն՝ արժանայարգ Յարութիւն աղա Սեթեանցի կողմանէ Ազգ. Մատենադարանին 4 հատոր գիրք նուէր եկած են. 1 հատոր «Պատմութիւն Նոր Ջուղայու» Պ. Յարութիւն Թ. Տէր Յովհաննեանցի Ա. հատորն միայն, տպեալ՝ի Նոր Ջուղա 1880 . և 3 հատոր անգղիարէն երկամսեայ հանդէսն՝ «Թչնի Ջայնա Րիվիու» Ա. Գ. և Դ. հատորներն 1872/3–1874/5–1875/6 . տպեալ ի Հօնկ–Քօնկ ։

Շնորհակալութեան արժանի է մեծայարգ Յարութիւն աղա Սեթեանց որ այնչափ հեռաւոր տեղէ տեսեր է Ազգ. Մատենադարանին կարեւորութիւնը և օժանդակեր է անոր, մինչ դեռ այստեղ շատ մը գրական անձինք յարգ անտարբեր աչօք կը նային այդ հաստատութեան։ Լսեցինք միանգամայն թէ ուրիշ գիրքեր ալ եկած են այն կողմէն հոն ազգայնոյ մը, որ սակայն չէ ղրկեր Մատենադարանին սպասելով թէ տեղ մը տրուելու համար որ և է յիշատակութիւն չըլլայ, ինչպէս կային վերոյիշեալ 4 հատորներուն վրայ, սակայն մենք կը կարծեմք թէ՝ քանի որ արդէն 4 հատորները Մատենադարանին ղրկուած են և միւսներու մասին այլ յիշատակութիւն մը չըլլայ, անոնք ևս այդ հաստատութեան համար սահմանեալ ըլլալն հաւանական է. բայց ինչ ալ ըլլայ, գոնէ իբրև աւանդ, գիրքերը Մատենադարանին յանձնուիլը պատշաճագոյնն է, ո՛ր և է պատասխանատուութենէ ազատ մնալու համար ։

Թիֆլիզի մեր յարգելի թղթակիցն մի ընդարձակ յօդուածն կը հրատարակենք այսօր Բագուի նաւթի հանքերու մասին ։

Այդ յօդուածը կը յանձնարարենք մեր ընթերցողաց և մասնաւորապէս հայ դրամատերաց խորին ուշադրութեան ։

Անդ կը տեսնուի թէ ինչպէս հայք օգուտ չքաղելով ժամանակակից գիտութեան պահանջներէն, տհադին հարստութիւն իրենց ձեռքերէն կարող են հանել։

Կըսուի թէ այժմ Ռուսիոյ հայք մի մեծ ընկերութիւն կազմելու հետամուտ են 2,500,000 ռուբլի դրամագլխով նոյն հանքերն իրենք ևս բանեցնելու դիտաւորութեամբ և թէ Թուրքիոյ հայոց մէջ ալ բաժնետոմսեր շրջաբերութեան հանել օգտակար պիտի համարուի ։ Ցուսանք թէ այսպիսի խորհուրդ մը երբ իրագործուի, մեր դրամատերք անտարբեր չեն մնար այս կարեւոր ձեռնարկն ուսումնասիրելու ։

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

1884 Նոյեմբեր 3

Պարունակութիւն

Քաղաքական Տեսութիւն. — Քաղաքական կուսակցութիւններն յԵւրոպա և յԱմերիկա. — (Դ. և վերջին յօդուած). Միացեալ Նահանգք. Բ. ՔԷՉԵԱՆ.

Հանդէսն Տ. Տ. Ներսէսի Սրբազան Արքեպիսկոպոսի, Պատրիարքին Կ. Պոլսոյ.

Վէպ. — Մայլէնի մեղքը. Վերջ — (Բօլ Ալէքսիս); Թարգմանութիւն ։

Քաղուած շաբաթական լրոց. — Արտաքին, Ներքին, Ազգային ։

Սէնթէ և Մոյէ — (Կղավիէ տը Մօնթէբէն) Թարգմանութիւն Մ. Զօշանեան ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թէեւ անցեալ շաբթու ծանուցեցաւ թէ Հոլանտական նորընտիր դեսպան Պ. Թէեմ Կայսերական պալատ [illegible]

Արտաքին գործոց նախարար Ասիմ փաշա, Սպարապետ Օսման փաշա, Տէրվիշ փաշա, Ալի Րիզա փաշա, առողջապետ Մինիր փաշա և այլ բարձրաստիճան պաշտօնատարք ներկայ էին ընդունելութեան սրահին ։ Նորին Վեհափառութիւնը Հոլանտական Առիւծու պատուանշանին մեծ ժապաւէնը կը կրէր ։

Դեսպանն իւր գիրը մատուցանելով, բանախօսութիւն մ'արտասանեց որով իւր կառավարութեան Թուրքիոյ նկատմամբ տածած անկեղծ բարեկամութիւնը կ'արտայայտէր, և իւր ջանքերն արդիւնաւորելու համար Օգոստափառ Սուլթանին թանկագին բարեյօժարութիւնը կը հայցէր ։ Նորին Վեհափառութիւնը պատասխանեց թէ, հաճութեամբ կը տեսնէ որ Վիլհէլմ Թագաւորն զՊ. Թէեմ կոչած է դեսպանական պաշտօնին և կը յուսայ որ այս ընտրութիւնը պիտի ծառայէ առաւել ևս ամրապնդել երկու երկիրներու միջեւ ի վաղուց անտի կեցած մտերմական յարաբերութիւններն ։

Կրթական և Էվգաֆի նախարարք և Դատական Նախարարի խորհրդական Վսեմ. Վահան էֆէնտի իբր յանձնաժողով կը գումարին Բ. Դուռն, ընդ նախագահութեամբ Բարձր. Մեծ Եպարքոսին ։ Այս յանձնաժողովոյ պաշտօնն է արեւելեան երկաթուղեաց խնդիրն ուսումնասիրել իւր այժմեան կացութեան մէջ և այն տեսակ լուծում մը գտնելու աշխատիլ որ կարենայ գոհացում տալ երկուց կողմանց ։

Նէօլօղոսի մասնաւոր տեղեկութեանց նայելով Վեհ. Սուլթանի կողմէն Ռուսիոյ կայսեր նուիրելի Իմթիյազի պատուանշանն Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշայի նախագահութեամբ կազմուած յատուկ պատգամաւորութեան մը միջոցաւ պիտի մատուցուի ։

Բարիզի Օսմանեան Դեսպանի ներկայացուցիչ Պ. Պէրժէ այսօր կը մեկնի մայրաքաղաքէս, Վիեննայի ճամբով ։ Կըսուի թէ հարկ դատուեր է որ Րէժիի Փրանսական պատուիրակը տեսակցութիւն մ'ունենայ բարձրաստիճան նմտադէտ անձի մը հետ որ Վիեննա կը գտնուի ։ Բայց Պ. Պէրժէի ներկայութիւնն ամենէն աւելի Բարիզու մէջ անհրաժեշտ է, Րէժիէն դուրս ուրիշ ձեռնարկի մը յաջողութեան համար ։

Իսկ Պ. Ուամթէրփիլտ տակաւին ժամանակ մը պիտի մնայ ի Պոլիս ։

Մեր մասնաւոր տեղեկութեանց համեմատ, Պ. Պէրժէ պիտի վերադառնայ մէկ ամսէն ։

Հռովմայ Պապն երկու օր առաջ հեռագրաւ հրաման տուած է առ Տ. Րօթէլլի որպէս զի Պէլճիոյ Երեսփոխանական ժողովոյ բացման սպասէ Կ. Պոլսէն մեկնելէ առաջ ։

Յունաց Պատրիարքարանի գործոց գոհացուցիչ կարգադրութեան համար Ադրիանուպոլսոյ Յոյն բնակչաց կողմէն առ Վեհ. Սուլթանն ուղղեալ շնորհակալեաց գիր մը մատուցուեր է Ադրիանուպոլսոյ կուսակալ Իզզէթ փաշային տեղւոյն յոյն մետրապոլիտ Տ. Նէօֆիթոսի միջոցաւ ։

Պաղտատէն կը գրեն, թէ՝ կուսակալ Ճէմիլ փաշա, կը զբաղի բարենորոգումներ մտցնել գաւառին մէջ, թէ իւր բոլոր ջանքերը կը յատկացնէ ճամբաներու և գետերու շինութեան, որպէս զի երկրագործութիւնը զարգանայ և թէ՝ 15,000 ոսկիի չափ հին պարտքեր հաւաքած և խել մը անարժան պաշտօնեայներ դադրեցուցած է պաշտօնէ ։

Այս չորեքշաբթի, փառաւոր հանդէս մը կատարեցաւ Սպարապետի Դըրան մեծ հրապարակին վրայ ։ Կ. Պոլսոյ բանակին 2400 զօրաց արձակման գիրեր յանձնուեցան ։ Սպարապետ Օսման փաշա մի քանի բարձրաստիճան պայլից հետ իւր պաշտօնատան պատուհանէն կը նախագահէր հանդիսին. երեք վաշտ զօրք և զինուորական նուագածուաց երկու խումբեր կեցած էին հրապարակին վրայ, մէջտեղը կը ծածանէր օսմանեան դրօշակն, որոյ տակ արծաթեայ սնտուկի մէջ դրուած էին արձակման գիրերն ։ Իրենց շրջանն աւարտող զինուորք կարգաւ կը յառաջանային և արձակման գիրն առնելով դրօշակին առջեւէն կանցնէին, բարեւելով զայն ։ Իսկ անոնք որք կը [illegible]

Էքօրրէս երէկ խմբագրական յօդուածի մը մէջ Մակեդոնիոյ կացութեան վրայ խօսելով կըսէ՝

«Վերջին օրերս դարձեալ հաստատուեցաւ թէ օսմանեան կայսրութեան եւրոպական գաւառաց մէջ զինուորական կարգապահութիւնը պէտք ունի զօրանալու ։ Արդէն առիթ ունեցած եմք դիտել տալ թէ Սելանիկի գաւառին մէջ զինուորական կարգապահութիւնը յոյժ լքեալ է և թէ զինուորական տարրն իրեն անկ եղող ազգային պարտականութիւնը ոչ միայն թերի կերպիւ կը կատարէ, այլև զինուորական իշխանութեանց յանցապարտ ընթացքն և անոնց ստորադասելոց անգործութիւնն երկիրն այնպիսի կացութեան մը մէջ դրած են՝ որ ամենաարժանաւոր քաղաքային կառավարչի մը ջանքերն անգամ կը ջլատեն » ։

Էքօրրէս կիմանայ թէ հավալէներու խնդրոյն կարգադրութեան համար Ելմտական նախարարութեան կողմէ վերջերս պատրաստեալ ծրագիրն, որ պետական խորհրդոյ ներկայացեալ էր, ընդունուելով, նախարարաց խորհուրդին մատուցուեր է ։ Տեղեկագրէն եզրակացութեան նայելով, այս խնդիրն հավալէ ունեցող անձանց նպաստաւոր լուծում մը պիտի ստանայ ։ Ելմտական նախարարութիւնն հաշուած է որ մօտ ժամանակէն պիտի կրնայ վճարուիլ հավալէներն, գաւառաց միթերաններու մէջ տասանորդի փոխարէն ամբարուած արմտիքն և մաքսատանց միթերաններու մէջ ամբարուած ապրանքներն յատկացուելով այս վճարմանց ։

Արտաքին գործոց պաշտօնատան թղթակցութեան ճիւղին երկրորդ տնօրէն Ալի պէյի և հիւպատոսարանաց տեսուչ Զիա պէյի ամսականաց վրայ երկու հազարական ղրուշի յաւելում մը եղեր է ։

Կըսուի թէ մարդահամարի դիւանները որք ցարդ քաղաքապետական պաշտօնատան մէջ հաստատուած էին, ոստիկանութեան պաշտօնատունը պիտի փոխադրուին ։

Մատրիտի Օսմանեան դեսպանատան առաջին քարտուղար Մավրոյենի պէյ, որ ժամանակէ մը հետէ մայրաքաղաքս կը գտնուի, ի մօտոյ պաշտօնատեղին կուղեւորի ։

Թուրք մամուլն իբր առաջին բարենորոգում կայսերական կառավարութեան ուշադրութեան կը ներկայէ Թուրքիոյ ոչ մահմետական ժողովրդեան զինուորական ծառայութեան ընդունիլը ։ Թարիգ կըսէ թէ մահմետական հասարակութեան վրայ ծանրացած բեռն է պատճառ անոր օր ըստ օրէ նուաղման, յարելով թէ վայրկեան մ'իսկ պէտք չէ կորսնցնել այս փոփոխութեան համար և թէ պէտք է օգուտ քաղել Եւրոպիոյ այժմեան խաղաղ կացութենէն ։

Սէրէզի յոյն ժողովուրդը շնորհակալեաց ուղերձ մը մատուցած է առ Բարձր. Մեծ–Եպարքոսն, Փէնէրի Պատրիարքարանի առևեալ խնդրոց կարգադրութեան համար ։

Օդեմիշի թղթակիցը կը գրէ թէ Մշոյ մէջ ունեալ փաստաբան մը կայ Մուրատ անուն. նախորդ կուսակալ Արիֆ փաշայի պաշտօնավարութեան օրով Մուրատ էֆէնտի արդարութիւն կը պահանջէր և չգտնելով, բողոք բարձաւ ի Պոլիս ։ Արիֆ փաշա այս ընթացքէն չախորժելով պատրուակաւ մը բանտարկել տուած էր փաստաբանն, աղուակի մը նման ։ Բայց Հիւսէյին Միքրի փաշա կոչուելով կուսակալութեան պաշտօնին, Մուրատ էֆէնտիի դատը պաշտպանեց և բանտէն արձակեց զայն ։

Տարտանէլի Պիզա գաւառակին մէջ ծաղկի հիւանդութիւն ծագած ըլլալով, բժշկական խորհուրդը բաւական քանակութեամբ պատուաստ ղրկած է ։ Քարասիի կուսակալը կը հեռագրէ այժմ՝ Ներքին գործոց Նախարարութեան թէ երեք վիրաբոյժք յատկապէս գիւղերն այցելեր և 900է աւելի մանուկներ պատուաստեր են։ Հիւանդութիւնն անհետանալու վրայ է ։

Այս չորեքշաբթի և հինգշաբթի, Քիոսի մէջ երկրաշարժի մի քանի թեթեւ ցնցումներ տեղի ունեցեր են ։

Կարինէն կը գրեն թէ Հոկտեմ. 19էն սկսեալ առաջին անգամ ըլլալով ձիւն տեղացեր է գաւառին պլեւալ կողմերն ։ Ի սկզբան սաստիկ ցուրտ տիրեր է, բայց յետոյ մեղմացեր է օդն ։

Կարին քաղաքը մեծ փառք մ'անցուցեր է այս օրերս ։ Ամիրին վառօ- [illegible]

ձակալութեան մասին ։ Բացարձակապէս արգիլեալ է ո՛ և է քաղաքային, զինուորական կամ դատական պաշտօնէի վարձակալութիւն ստանձնել ։ Այս արգելքէն ազատ են թաղապետական խորհրդոյ նախագահք և անդամք միայն ։

Ափրիկեան Տրիպոլիէն կը գրեն թէ նոյեմբեր 6ին պահապան ոստիկանաց խումբ մը Իտալական դպրոցի դուռը խորտակեր է դռնապանը բանտ տանելու համար, բայց յետոյ ազատ թողեր են զայն ։ Իտալական հիւպատոսն բողոք բարձեր է տեղական կառավարութեան, որ պատասխաներ է թէ այդ ոստիկանաց պետն իւր ընկերաց հետ բանտարկուած է և ամենքը միասին ի դատ պիտի կոչուին ։

Օսմանեան Րէժիի հոկտեմբեր ամսոյ վերջին կիսամսէի հասոյթն եղած է 58,000 ոսկի ։

Սեբաստիոյ մէջ ցաւալի դէպք մը պատահեր է այս օրերս ։ Րէժիի դէտերուն և մաքսախոյսերու խմբի մը միջեւ արիւնաւուշտ կռիւ մը տեղի ունեցեր է և առաջիններէն երկու հոգի սպաննուեր են ։ Մաքսախոյսք Մարթինի և Ուինչէսթըր հրացաններով զինեալ են եղեր ։ Սակայն հուսկ ուրեմն հարկադրեր են խոյս տալ, 2000 օխա ծխախոտ և 6 ձի թողլով։

Քարբերդի գաւառին մէջ յիսուն հինգ հազար հարիւր յիսուն երեք մեթրոյ ճանբայ և երեսուն ինը հատ կամուրջ շինուեր են, մինչեւ Եփրատ գետը։

Պանտրմայէն կը գրեն մեզ թէ երէկ առաւօտ Պանտրմայի ծովածոցին մէջ գտնուած մէկ ժամ հեռի յունաբնակ Բերամիս գիւղն հրդեհ պատահելով, կառավարիչն անմիջապէս յօգնութիւն փութացեր է, մասնաւոր շոգենաւով մը հետք տանելով երկու ջրհան, ջրհանկիրք և բաւական բազմութիւն ։ Հարիւրի չափ տուն այրեր են, այսինքն գրեթէ գիւղին քառորդը, և գլխաւորապար աղքատ ընտանեաց տուներ ։

Պանտրմայի երեւելիներէն Ա. Պէյլէրեան էֆէնտի գայմագամ պէյին հրամանաւ 525 օխա հաց հասուցեր է անմիջապէս ի Բերամիս ։ Գայմագամ պէյի այս մարդասիրական ընթացքը գոհունակութեան արժանի է ։

Առողջապահական խորհուրդը մասնաւորապէս ի նիստ կը գումարի այսօր նոր պաշտօնէից ընտրութեան համար ։ Այն պաշտօնեայք որք իրենց օրինական պայմանաժամը լրացուցած են, հանգստեան թոշակ պիտի ստանան ։

Արշիփեղագոսի կղզեաց գաւառական լրագիրը կը գրէ թէ Իմպրոս կղզին նաւահանգիստ չունենալով, հաղորդակցութիւնք մեծ դժուարութեան կը հանդիպին. շոգենաւք և մեծ նաւեր չեն կրնար կղզին հանդիպիլ, և մօտակայ կղզեաց հետ հաղորդակցութիւնք կը կատարուին փոքր առագաստանաւերու միջոցաւ, այն ալ երբ օդը ներէ ։ Այս կերպով տեղական առեւտուրն ալ կը վնասի ։

Այժմ, Արշիփեղագոսի կղզեաց կուսակալն յատուկ երկրաչափ մը ղրկած է Իմպրոս, որպէս զի նաւահանգստի յարմար վայր մը որոշելով յատակագիծ պատրաստէ ։ Տեղացիք ինքնայօժար պիտի մասնակցին աշխատութեանց ։

Էվգաֆի նախարարութիւնը մտադիր է Պէյկօզի ջրամբարները նորոգել տալ ։

Մօնիթէօռ կառաջարկէ Գավագ–Լիմանի առջեւ օրինաւոր մաքրանոց մը հաստատել քօլէրայէ ճարակեալ երկիրներէ եկող ուղեւորաց համար ։

Երէկ երեկոյ Բերայի շիտակ ճամբէն սրարշաւ կառք մը ընթացած ժամանակ, Սանթա Մարիա եկեղեցւոյն դրան առջեւ տարեց մարդ մը անիւներուն տակ մնալով, ծանրապէս վիրաւորեցաւ ։

Թուրք հեղինակ Ահմէտ Միտհատ էֆէնտի, որ վերջերս Չէնկի անուն դուսանդութիւն մը հեղինակած է որ լաւ ընդունելութիւն կը գտնէ հասարակութեան կողմէ, կը պատրաստէ նմանապէս [illegible] անուն ուրիշ դուսանդութիւն մը ։

Բերա Յունաց Այ–Գօնսթանթի եկեղեցւոյն մօտ տուն մը նախընթաց գիշերն գողեր մտնելով գտածնին առեր տարեր են, մինչ լաք կանթեղները։

Այտընի և Մանիսայի կողմերը ձիւն տեղացեր է ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ [illegible]

ԱԶԳ

[illegible]

ծանուցանէ՝ արձանագրեալ և դրօշմեալ արժեթուղթ ունեցող տէրց, թէ իւր Պոլսոյ գրասենեակները բաց պիտի լինին այդ թուականէն սկսեալ ամեն երկուշաբթի, չորեքշաբթի և հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 10 էն (եւրոպական) մինչեւ կէս օրէն երկու ժամ յետոյ յիշեալ արժեթուղթերն ընդունելու համար ։

Միացման համար դրոշմեալ արժեթղթոց հետ պէտք է ներկայացուին անոնց թիւերը նշանակող ցուցակ մը

Չդրոշմեալ կամ ոչ արձանագրեալ արժեթղթոց դրոշման կամ արձանագրութեան գործողութիւնք, ինչպէս նաև Րամազան արժեթղթոց արձանագրութիւնք պիտի կատարուին երեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, մի և նոյն ժամերուն ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

Փարիզ, 14 նոյեմբեր, եր.

Երէկ (հինգշաբթի) քոլերայէ մեռնող անձանց թիւն 75 ի կը հասնի ։

Այսօր (ուրբաթ) քոլէրայէ մեռնող անձանց մինչեւ ցարդ ծանօթ թիւը 48ի կը հասնի ։

Քոլէրան նուազելու վրայ է ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 3 Նոյեմբեր

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՑ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ (պանքայի)	109 7/8
3 » » » (վճռականի)	109 1/2
» Բարիզի » (պանքայի)	22 97 1/2
» » » (վճռականի)	23 05

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոցուեցաւ (գ. կ.) դհկն.		8 32
Պորսային գոցուելէն վերջը	» »	8 32 1/2
Բերայի մէջ	» »	—
Առաւօտուն բացուեցաւ	» »	8 34
Բարձրագոյն գին	» »	8 35
Նուաղագոյն	» »	8 34
Կէս օրին	» »	8 35
Իւնիֆիէ Եգիպտական		73 10
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ		73 25
Բերայի մէջ		—
Այս առտու բացուեցաւ		—
Կէս օրին		—
Չէվալէսիզ		—
Րէգօր գօնսօլիտէի		—
» իւնիֆիէի		—
Փոխառութիւն 1863 (գ. կ.)	ֆր.	72 50
» 1865 »	»	56
» 1869 »	»	49 50
» 1873 »	»	43 50
Պօն տիւ թրէզօր	Անգլ. Լր.	20 75
Ռումէլիի երկաթուղի	ֆր.	43 75
Օպլիկասիօն տը Բրիօրիթէ	»	—
Բաժնեթուղթ Լաւրիոնի	»	77

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍՔ

Սօսիէթէ Ժէնէրալ	Անգլ. Լր.	3 32
Քրէտի Ժէնէրալ (գ. կ.)	Օսմ. Լր.	7 2
Պանք տը Գօնս	»	5 30
Սօս. Շանժ է վալէօր	Օսմ. Լր.	3 24
Թրամուէյ	» »	282 1/2

Ընթացք դրամոց

Օսմանեան ոսկի	ղրշ.	100
20 ֆրանքնոց	»	88 2
Անգլիական ոսկի	»	110 15
Ռօյալ Իմբերիալ	»	90 12
Բրիմից	»	51 20
Ռուպլի թղթադրամ	»	8 89
» արծաթ	»	89 30
Ֆիօրին	»	9 —
Մէճ. արծ. (տարբ.)	»	107 37
Վեցնոց	»	103
Հինգնոց	»	103
Պէթալիք	»	98 20
Պղինձ	»	780
Թղթադրամ	»	3000

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտոն, 14 Նոյեմբեր ժամ 5 վայր. 15 երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ գոցուեցաւ	100 13/16
Օսմ. բացուեցաւ	8 1/8
» » գոցուեցաւ	8 1/4
Օսմ. փոխառութիւն 1865	11 1/8
» » 1869	9 7/8
» » 1871	68
» » 1872	20
» » 1873	8 3/4
Փոխառութիւն 1877	80 3/4
Պանք Օթօման	13 1/2
Ռուսական փոխառ. 73 (գ. կ.)	94 7/8
Եգիպտական միացեալ (իւնիֆիէ)	64 1/4
» առանձն. (բրիվիլէժիէ)	86
Տայրա Սանիէ	62 1/4
Տօմանիալ (փոխառ. Ռօչիլտ)	90 1/4
Հունգարական պարտաթուղթ 1877	102 1/2
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ	25 254

Վիեննա, 14 Նոյեմբեր ժամ 4 երեկոյ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	123 50
Օսմանեան երկաթուղի	21 20

Բարիզ, 14 Նոյեմ. ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Րանթ 4 1/2 0/0 բաց	107 82 1/2
» » 3 0/0 բաց	78 42 1/2
Օսմանեան քօնսօլիտէ բացուեցաւ	8 25
» » գոցու. (գ. կ.)	8 25
» » 1865	57
» » 1869	49
» » 1873	44
Օսմանեան երկաթուղի	44 50
» Րէժիի բաժնեթուղթք	518 75
Պանք Օթօման	588 75
Գրէտի Լիօնէ	522 50
» Ֆօնսիէ	1292 50
Բաժնետոմս Լիոնի (գուբ. կտր.)	1212 50
Սուէզի ջրանցք	1903 75
Ռուսական 5 0/0 1877ի	99 1/8
Իտալական Րանթ	96 77 1/2
Եգիպտական միացեալ գոց	324 37 1/2
Սպանիական (արտաքին)	58 3/4
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

[illegible]

ՇՎԵՏԱՑԻ ՆՈԲԵԼԸ ԵՒ ՆԱՒԹԱՅԻՆ ([illegible]) ԳՈՐԾԸ ԲԱԳՈՒՈՒՄ

Տփղիս, 16 Հոկտեմբեր

Նաւթային գործը Բագւում համարեա թէ սկսուեցաւ 1859 թուից, երբ Անդրկասպեան առեւտրական ընկերութիւնը առաջին անգամ իւր հիմնադիր Կոկրեվի նախաձեռնութեամբ սկսեց Սաբունչիում հորեր փորել:

Նաւթային չատրուանները Բագւում, գտնվում են մինչ ցարդ Բալախանի, Սուրախանի և Սաբունչի անունով գիւղերի մօտ: Գիտնականների հաստատելով նաւթային ստորերկրեայ աւազանը շատ և շատ ընդարձակ տեղ է բռնում, սկսած Բագուից մինչեւ Կովկասի բաւական կողմերը, և համեմատաբար դեռ ևս նրանից շատ քիչ է արտահանուած:

Կոկրեվից յետոյ որպէս բնական է մէկը միւսից յետոյ հանդէս են գալիս և ուրիշ ձեռնարկողներ, այնպէս որ՝ ինչպէս ցոյց է տալիս մի վիճակագրութիւն՝ մինչեւ 1869 տասն տարի յետոյ հիմնարկվում են 45 գործարաններ, որոնք պատրաստում են ընդ ամեն տարեկան 200,000 փութ պատրաստի նաւթ: Կրկին տասն տարից յետոյ այդ թիւը հասնում է, գործարաններինը 195ի, իսկ արտադրուած նաւթը $6\frac{1}{2}$ միլիոն փութի: 1880 թուին արտահանուած է 8 միլիոն փութ, 81ին $11\frac{1}{2}$ միլիոն, 82ին 13 միլիոն. իսկ այժմ որ գործարանների թիւը 300ից աւելի է, կ'արտահանուի ամենապակաս տարեկան 28–30 միլիոն զուտ պատրաստի նաւթ, չհաշուելով ի հարկէ նաւթային ուրիշ զանազան իւղեր, մնացորդ եւն: Նաւթային գործը սկսելուց յետոյ, ինչպէս ասեցինք, յայտնուեցան և տեղացիներից շատեր, որոնք իրենք ևս սկսեցին ձեռնարկել այդ գործին: Մինչեւ Նոբելի յայտնուիլը, այդ գործարանները ուրիշ ոչինչ չէին, եթէ ոչ մի մի փոքրիկ ասիական խրճիթներ, որտեղ դրած մի փոքրիկ նաւթակաթսայով հազիւ կարողանում էին օրական 25–100 փութ նաւթ քաշել. միայն «Անդրկասպեան ընկերութեան» և Միրզոեվի գործարանները կարելի է ասել մի քիչ բան նմանում էին, բայց նրանց պատրաստածն էլ տարեկան ամենաշատը տարում 40–50 հազար փութը չէր անցնում:

Երեւակայեցէք ձեզ: Ահա տեղացի մի բաղդախնդիր կամ մի դրամատէր սկսում է նաւթային գործով պարապել. նա շինել տուեց «Գործարան» անունով մի բան և սկսեց գետին առնել ու հորեր փորել տալ: Նաւթը սկսում է ուժգնութեամբ դուրս բղխել, 10–20 սաժէն բարձրութեամբ, օրական 50–60 հազար փութ: Գործարանատէրը շլացած է, բայց ինչ պիտի անէ. նա միջոց չունի, նա պատրաստութիւն չունի նրան հաւաքելու, և հոսող նաւթը տարածուելով շրջակայները կալնում է լճակներ և երկիրը կրկին ծծում է իւր խորքը այն աներեւակայելի հարստութիւնը՝ որ նա դուրս էր թողել իւր երկրի անարժան, անհասկացող, տգէտ որդիների համար: Մեր նաւթահորերը Ամերիկայի նման չեն, նրանք շատ առատ են, և շատ շուտ են դուրս գալիս: Մնացականեան անունով մի Հայի հորը մի քանի ամսում հինգ միլիոն փութ նաւթ խփեց: Նոբելի հորերից մէկը որ 25 սաժէն բարձրութեան վրայ սարսափելի ուժով խփում էր, 10 օրուայ մէջ $1\frac{1}{2}$ միլիոն նաւթ տուեց. բայց գիտնական, գնահատող եւրոպացին չթողեց որ նրա մի փոքրիկ մասն էլ կորչի:

Նաւթային այն նշանաւոր քանակութիւնը որ բղխում է եղած հորերից, ո՛րիշ ոչ միջոցով երկար տարիներ չէր փոխադրվում գործարանները որոնք 10–15 վերստ հեռու են նաւթահորերից, եթէ ոչ արաբաչիներով. արաբաչիներով ասում եմ և այն էլ տակառների մէջ. մի քանի հազար արաբաչիներ շարունակ զբաղուած էին. և երեւակայեցէք այն բոլոր անկարգութիւնները, անպատեհութիւնները, որոնք կատարվում էին արաբաչիների ձեռքով, հազար ու մէկ կռիւ և խառնաշփոթութիւն. բացի այդ ի հարկէ և բաւական թանգ էր նստում այդ տեսակ տեղափոխութիւնը: Մարդիկ, որոնք տասնեակ հազարներ էին տալիս ամեն տարի, տարիների ընթացքում չ'մտածեցին քիչ մի հետաքրքրուել թէ ուրիշ տեղ այդ ի՞նչպէս են անում: Այդպէս պատրաստուած նաւթը վաճառվում էր 3, 2 ռուբլի փութը:

Մի առաւօտ, տեղացի մի նշանաւոր գործարանատիրոջ մօտ, (որը միլիոններ ունենալով հանդերձ իւր գործարանը չէ զանազանվում իրեն շրջապատողներից), ներկայանում է մի Անգլիացի և առաջարկում է խողովակներ շարադասել նրա հորերի մօտից մինչեւ գործարանը, որի միջոցով նա կարող է բոլոր արտահանուած նաւթը առանց կորչելու ստանալ, և ազատ կ'լինի թէ՛ ամեն տարի հարիւր հազարներ տալուց, եւ թէ՛ ամեն անտեղութիւններից:

—Բայց այդ բոլոր ճանապարհը բարձր ու ցածր, ծուռ ու մուռ է, առարկում է Կրասիլնիկեանը (Գործարանատէրը):

—Այդ ոչինչ, աւելացնում է արհեստաւորը, մի շոգեշարժ գործի բաւական է նրան հարկաւոր եղած ուժը տալու:

—Թէ որ այդպէս է, ասում է Կրասիլնիկեանը, դուք ինքներդ ձեր փողով շինեցէք և երբոր ես կ'հաւանեմ փողերդ էլ կ'տամ:

—Յետոյ այդքան փող որտեղի՞ց է ինձ մօտ, հարցնում է արհեստաւորը:—Է՛հ, որ փող չ'ունես, ասում է մեր միլիոնատէրը, խելք էլ չ'ես ունենալ. ուզում ես խաբել. գէհ, հայտա, ես քու խելքի մարդ չ'եմ. գնա ուրիշին հաւատացրու որ ծուռ ճանապարհներից նաւթը խողովակով կարող ես անցկացնել:

Ես մինչեւ այսօր էլ չ'եմ կարող չ'զարմանալ, որ այն մարդիկը որոնք հորեր էին քանդել տալիս, ամենեւին չ'էին մտածում թէ եթէ մենակ անկարող են, գոնէ ընկերութեամբ տեղեր բանէր պատրաստեն որ նաւթը դուրս եկած ժամանակ ի զուր չ'կորչի:

Մովսէս մարգարէն մի օր մօտեցաւ Աստուծուն Սինա լերան վրայ, և շատ աղաչեց

—Տ. Մովսէս, ասում է Աստուած, էդքան հրաշքները անում եմ որոնց համար ես քեզ իրաւունք տուել եմ լիովին. մարդ ստեղծելը ինչի՞դ է պէտք, ես որքան ստեղծել եմ բաւական չէ՞ միթէ: Գնա, Մովսէս, ասում է, յիմարութիւն մի աներ:

Մովսէսը շատ թախանձանքներից յետոյ կարողանում է Աստծուն համոզել, և միայն մի մարդ ստեղծելու իրաւունք ստանալ: Ուրախ ուրախ տուն է գալիս. հողից մի մարդ է պատրաստում. փչում է. և ահա նրա առաջ կանգնած է իրեն նման մէկը:

«Աջա՛մ» (*) (քաղցած եմ) աղաղակում է մարդը հենց աչքերը բաց անելով:

Մովսէսը դրան հաց է տալիս, չէ ուտում, ջուր է տալիս, չէ խմում, և երեկոյեան մարդը մեռնում է: Երբ այդ անբաղդութեան մասին գանգատվում էր Մովսէսը Աստծուն՝

«Տօ, յիմար, ասեց Աստուած, ախր տես որ մարդը պիտի ստեղծէի, մի 7 օր առաջ մտածեցի թէ ինչ պիտի ուտի նա, ինչ պիտի հագնի, ուր պիտի ապրի և յետոյ ձեռք առայ հողը մարդկային հոգի տալու. թէ չէ անօգուտ տեղը ի՞նչ հարկ կար մարդը ստեղծել՝ երբ նա այդ հանգամանքներում ամենեւին անկարող էր ապրել:»

Բայց թողնենք այդ:

* *

Ահա այդպիսի մի դրութեան մէջ էր Բագուի նաւթային հարուստ արդիւնաբերութիւնը, երբ Նոբելը ոտք կոխեց Կասպից հողը: Երբ և իցէ Եւրոպացին, որի Արգոսական աչքերից անկարող են թաղնուել աշխարհիս ամեն կողմ եղած արդիւնաբերութիւնները, պիտի գար և պիտի ձեռք առնէր այդ գործը, որին տեղացիք իրենց տգիտութեամբ մինչեւ այդքան ստոր սահմանի էին հասցրել, երբ և իցէ պիտի գար, ասում եմ, և արժանաւոր գնահատութիւնը տար երկրի այդ առատ պարգեւին. և բաղդը վիճակեց այդ բանը Շվետացի Նոբելին:

Տեղացիներին թմրութիւնից դուրս հանելու համար հարկաւոր էր մի նշանաւոր հարուած, և այդ հարուածը տուեց Նոբելի հսկայական ձեռքը. բայց դժբաղդաբար հարուածը սաստիկ, և նոյն իսկ մահացու էր:

Թէ ինչ նպատակով էր այդ, չգիտեմ. բայց և այնպէս Նոբելը եկածին պէս առաջին գործն եղաւ կանչել այն ժամանակուայ գործարանատէրերին և առաջարկել, որ միանան իրեն հետ և բոլորը միասին մի ընդարձակ գործ սկսեն բոլորովին նոր դրութեամբ. «Ես այդ գործը սկսելու եմ այստեղ, աւելացնում է նա, և այժմէն առաջարկում եմ ձեզ, որ դուք էլ ինձ հետ ինէք. բայց եթէ այդ ձեզ հաճելի չէ, արէք ինչպէս ուզում էք. միայն ապագայում խնդրում եմ որ ինձնից չնեղանաք ինչ որ էլ պատահի:»

Տեղացի գործարանատէրերը ուշք չդարձրին այդ առաջարկութեան վրայ. և ամեն մէկը սպասում էր թէ ինչ պիտի անի այդ մարդը, որը այդքան մեծ մեծ խօսում է. նրա վրայ մինչեւ անգամ ծիծաղում էին:

Առաջին տարին Նոբելը զբաղվում է միայն թէ՛ գործարաններում և թէ՛ նաւթահորերում տեղեր առնելով և ապագայ ձեռնարկութեան պատրաստութիւնները տեսնելով. տարուայ վերջում, երբ նրա գործարանը համարեա թէ հարկաւոր եղածին չափ պատրաստ է լինում, նա տասն տասներհինգ տարի պայմանաժամերով կապալով վեր է առնում Բալախանիի և Սուրախանիի հորերից մի մասն:

Ամենքը զարմացած նայում էին թէ ինչ կ'լինի վերջը այն խողովակների, որոց շարադասել էր տալիս Նոբելը վեր առած հորերի մօտից մինչեւ գործարանները. ոչ ոք չէր ուզում հաւատալ որ 10 վերստ՝ այն էլ այդպէս անհարթ տեղերով ընկած խողովակներից կարող էր նաւթը գնալ: Բայց գիտութիւնը իւր գործը տեսնում էր, և երբ ահա մի երկու ամսից յետ նաւթը փառաւոր կերպով սկսեց դուրս հոսել խողովակներից շոգեմեքենայից ուժով, ամենքը ապշած էին, մանաւանդ արաբաչիքը, որոնք կատաղութիւնից հենց ճանապարհի վրայ սպանեցին արհեստաւորին, որը կապում էր խողովակները մէկը միւսին հետ:

Խողովակների պատրաստ լինելուց յետ Նոբելը կրկին կանչում է գործարանատէրերին և առաջարկում է սեւ նաւթը ստանալ իրմէ՛ խողովակի համար միայն թեթեւ վարձք տալով, և ում նաւթահորից ուզում են կը հասցնէ: Փոխանակ արաբաչիներին ահագին գումարներ տալու, գործարանատէրերը մտածում են որ իրենց աւելի ձեռնտու է Նոբելի խողովակներով բերել տալ. և ահա այդպիսով Նոբելը միջոց է ունենում իրենց տեղացիների սեպհական նաւթը իրենց վրայ ծախելու իւրաքանչիւր փութին 2–3 կոպէկ աշխատանքով: Այդ ճարպիկ գործողութիւնը արժան չնստեց տեղացիներին. Նոբելը տարիների ընթացքում նշանաւոր գումարներ վեր առեց մինչեւ խելքի եկան գործարանատէրերից մի քանի և իրենց սեպհական խողովակները դրեցին:

Փակագծի մէջ մի դէպք պատմենք: Փոքրը ի շատէ հասկացող մի գործարանապետ մի անգամ հաւաքում է իւր մօտ իբր 10 գործարանատէրեր և առաջարկում է նրանց ընկերութեամբ շինել տալ սեպհական խողովակներ ուրիշին ի զուր վարձք չտալու համար: Համաձայնում են և հեռագրվում է նոյն օրը Մոսկվա Գուստով–Լէյստին, որը անմիջապէս Բագու գալով պայմանաւորվում է շինել նոցա ցանկացածը 240 հազար ռուբլով կարծեմ 40 հազար կանխիկ ստանալով իսկ 200 հազար երկու տարից յետոյ: Սկսվում է անհամաձայնութիւն և գործը չէ կայանում: Բայց ի՞նչ էք կարծում. այդ 10 անձինք նոյն տարին մօտ 250 հազար ռուբլի վարձք են տալիս ուրիշներին. թէեւ այո՛, վերջը հասկանում են իրենց յիմարութիւնը և նրանցից մեծ մասը կրկին շինել է տալիս հարկաւոր խողովակներ, այլ երբ ևս անդառնալի կերպով կորել էին հարիւր հազարները...:

Հրէայի մէկին խանը հրամայում է կամ 50 ոսկի տալ կամ մէկ փութ սխտոր ուտել, և կամ իւր յետեւի վրայ 200 հարուած ընդունել: Հրէան մտածում և առաջարկում է սխտորը ուտել, որի կէսը հազիւ միայն կարող լինելով ուտել, խնդրում է որ հարուածները տան. երբ ծառաները արդէն 100 հարուած համրել էին Հրէայի վրայ, նա այլ եւս ցաւին չդիմանալով, «Տալիս եմ 50 ոսկին, խան, տալիս եմ» աղաղակում է:

—Տօ անիծած, ասում է խանը, որ էդ ոսկինները տալու էիր, էլ ինչո՞ւ սխտորն ու թակն էլ ուտում էի՛ր...:

* *

Այժմ խնդրում եմ ընթերցողին մի փոքր ինձ հետեւիլ, եթէ նա ցանկանում է տեսնել իրականութեան մէջ Նոբելի հսկայական ուժի պարզ ապացոյցները:

Եթէ ցանկանում էք մի պարզ գաղափար ունենալ Բագուի նաւթային գործի մասին, մտէք գործարանները կամ ինչպէս ասում են «Սեւ քաղաք»ն. առանց ոչ ոքից տեղեկութիւն ուզելու, դուք ամեն ինչ կ'իմանաք:

Առաւօտ է, մենք մտն ենք գալիս Բագուի ծովափում նաւամատոյցի վրայ. կողքիդ շշում է յանկարծ սուլիչը, և ուշադրութիւնդ գրաւում է գեղեցիկ բարկազ (*) լի գործաւորներով. Նրանք Նոբելի գործարանում ծառայողներ են և ոչինչ չեն վճարում. Նստենք մենք էլ այդ բարկազում. թէեւ իբրեւ օտար մարդ պէտք էր մեզ վճարել իւրաքանչիւրիս 5 կոպէկ, սակայն այդ գումարն էլ ծառայում է Նոբելի ձրի հիւանդանոցի օգտին որ կառուցված է քաղաքում ամենայն հարկաւոր պատրաստութեամբ իրեն ծառայողների համար:

Փոքրիկ բարկազը արագ ընթացքով ճեղքելով ալիքները հասաւ նաւամատոյցին. դուք իջնում էք: Բարկազը որ կանգ առաւ այստեղ լինելով Նոբելի սեպհականը, օրական աւելի քան 10 անգամ նշանակուած ժամերում քաղաք պիտի տանէ և բերէ իւր գործարանի մարդիկներից այնտեղ գնալ և և այնտեղից գալ ցանկացողներին: Նաւամատոյցից դուրս գալուց յետ, ձեր աչքին խփում է առաջին անգամ մի քանի քայլ հեռու գեղեցիկ երեքյարկեան մեծ և ընդարձակ մի շինութիւն. այդ տունը՝ պատրաստուած ամեն յարմարութեամբ իւր բազմաթիւ սենեակներով ծառայում է Նոբելի բոլոր ծովային մարդիկներին, որոնցից ընտանիք ունեցողները 3–4 սենեակ իրաւունք ունին ունենալ: Այդ տանից քիչ ներքեւ և աջ կողմում կանգնած են երկու ուրիշ շինութիւնները, որոնցից մէկը երկաթագործարանն է, իսկ միւսը հիւսնարանը: Նայենք առաջինին. դուք տեսնում էք երկար շարքերով նստած գործաւորներին, հինգ սեղանների առաջ, որոնց վրայ շինուած են զանազան տեսակի մեքենաները: Այդ բոլորին շարժում է մի մեծ շոգեշարժ մեքենայ վերեւից: Ահա մէկը երկաթի մի կտոր մօտեցրեց մեքենային. նա կտրուեցաւ. տուեց ուրիշին նա էլ մօտեցրեց և դուք երեք րոպէի մէջ տեսնում էք մի պատրաստ գործիք կամ մի այլ բան: Միւս կողմ անցնենք: Ահա գործաւորը մի ահագին տախտակ մօտեցնում է շղթով շարժող մեքենային. սո՛ղ... և մի ակնթարթում կտրուած տախտակը այժմ մօտեցրեց ուրիշ մեքենային. այդտեղ տաշվում է. մօտեցնում է մի ուրիշին, այնտեղ ծակվում է. այդպէս պատրաստվածները հաւաքելով ածվում է մի ուրիշ մեքենայում, որը միացնելով տախտակները միմեանց և երկաթ շրջանակները անցկացնելով, թողում է միայն երեսներին պատրաստ տախտակն էլ ամրացնել, և երկու րոպէից յետ պատրաստ տակառը դուրս է գլորվում: Սակայն անցնենք. մի քանի քայլ առաջ կանգնած է ուրիշ մի տնակ, որի մէջ առանց մի մարդու օգնութեան գործում է մի մեծ մեքենայ. դա ի՞նչ բան է, կը հարցնէք ինձ.—այդ էլ ամբողջ գործարանի և շրջականների համար կազ է պատրաստում: Էլի գնանք, եթէ չէք ձանձրանում, սիրելի ընթերցող. բայց այս անգամ դուք լսում էք խուլ դղրդիւններ, և ձեր առաջ իւրաքանչիւր կողմից 120 սաժէն շրջապարիսպներով պատած տարածվում է ընդարձակ գործարանը վիթխարի սարք ու կարգով: Ձայնատարական գծերը, մօտ 6 թելերից բաղկացած, այդտեղից անմիջական յարաբերութիւն ունին քաղաքում Կանտորայի, և զանազան տեղերում նաւթահորերի, և ուրիշ սեպհական հաստատութիւնների հետ: Ներսում միմեանց մօտ դրուած են 60 կաթսաներ, որոնցից իւրաքանչիւրը օրական մի քանի հազար փութ սեւ նաւթ է բանեցնում: Գործարանը բանում է անընդհատ գիշեր և ցերեկ. առաջ ձմերային ամիսներում ինչպէս միւսները նոյնպէս և Նոբելը դադարեցնում էին գործարանները. սակայն անցեալ տարուանից կարծեմ, Նոբել ամենայն պատրաստութիւնները ունենալով, այլ եւս չէ դադարեցնել տալիս, և ամբողջ տարին ժամացոյցի ուղղութեամբ բանում է գործարանը իւր մի քանի հարիւր գործաւորներով: Ամբողջ գործարանում ծխի նշոյլ չկայ. թէեւ այդտեղ էլ կաթսաների տակ ուրիշների պէս նաւթային մնացորդ վառում են, սակայն այնպիսի մեքենաներով որով ծուխը շոգւի մէջ ոչնչացնվում է: Կէս օր է: Գործարանի սուլիչը շչեց, և հինգ րոպէին մէջ դուք կարծում էք որ մի բազմամարդ գիւղի մէջ էք. մի անգամից աւելի քան 400 գործաւորներ դուրս են թափվում այդտեղից. Նրանք երկու ժամ ազատ ժամանակ ունին, մինչեւ կրկին սուլիչը նշան է տալիս և ամենքը իրենց տեղն են. աշխատանքը սկսում է կրկին, մինչեւ երեկոյեան սուլիչը կրկին նշան կտայ. այն ժամանակ այդ գործաւորները գնում, և նորան փոխարինում են ուրիշ այդքան գործաւորներ, որոնք ցերեկը գործ չունէին: Բակի մէջ դուք նկատում էք ահագին ընդունարաններ և զանազան մեքենայներ և. ն. բայց որովհետեւ իրաւունք չկայ օտար մարդու ներս մտնել այդ տեղ, ուստի ցաւում եմ որ ընթերցողը այդ տեղերը տեսնելուց զուրկ կը մնայ, այո՛, այնպիսի մի տեղ ուր գիտութիւնը, աշխատանքը և միլիոնները միացած մէկտեղ հրաշքներ են գործում: Ուրեմն մի քիչ բարձրանանք. այժմ ձեր աչքեւ դարձեալ ընդարձակ սպարիսպներում կանգնած է մի անհարթ բարձրութիւն, որի վրայ զետեղուած են 50 ի չափ նաւթի երկաթեայ վիթխարի ընդունարաններ, որոնցից իւրաքանչիւրը իւր մէջ 100–150 հազար փութ նաւթ պարունակել կարող է, և որոնցից ամեն մէկի պատրաստելը նստել է Նոբելին ոչ պակաս 45–50 հազարից. դեռ չեմ հաշվում այն միջակ եւ փոքր 100 ի չափ ընդունարանները որոնցից իւրաքանչիւրը մի քանի տասնեակ հազարներ կլանել է: Այդ էլ տեսանք. անցնենք մի փոքր էլ. կրկին մի ուրիշ շինութիւն 180 սաժէն երկայնութեամբ և 100 սաժէն լայնութեամբ շրջապարիսպներով. այդտեղ եւս դուք լսում էք դղրդիւններ. այդտեղ եւս գործունեայ շոգին և մեքենան պատրաստում են զանազան մեքենական իւղեր և գործարանի ամենաանհրաժեշտ թթուն (կիսլատա): Մի քանի քայլ հեռու շինուած են բաւական մեծ դիրքով երեքյարկեան չորս տներ, ուր բնակվում են հասարակ գործաւորների մեծ մասը, իրենց ընտանիքով: Ամեն կողմ տիրում է մաքրութիւնը, և կեղտոտութիւն ամենեւին չկայ, մանաւանդ գործարանական մասերում: Այդ տներից աջ կողմ քիչ հեռու մի թումբի վրայ դուք կը գտնէք մի նաւթային աւազան, որի պատրաստելը արժել է Նոբելին մի միլիոն ռուբլի, և որը պարունակում է իւր մէջ աւելի քան 80 միլիոն նաւթային մնացորդ:

Նաւթային հորերը, և գործարանական զանազան մասերը, որոնք անմիջական յարաբերութիւն ունին միմեանց հետ, կապուած են իրարու հետ երկաթեայ խողովակներով (3–15 տիւմ), որոնց շատութեան չափ ու սահման չկայ. դրանցից մի քանիսը, որոնք գալիս են ուղղակի նաւթային աղբիւրներից, իրենց պատրաստութեամբ իւրաքանչիւրը 100 հազարից աւելի է նստել: Նաւամատոյցների վրայ այնպիսիները կան որոնցով մի ժամում 30 հազար փութ նաւթ է տեղափոխվում:

Նաւթային աւազանից բարձրանալով դարձեալ դէպի աջ ծովի ափում, հիանալի մաքուր օդի մէջ դուք պատահելու էք չորս գեղեցկաշէն պալատների եւրոպական ճաշակով և ամենայն յարմարութեամբ: Այդ տները պատրաստուած են գլխաւորապէս նշանաւոր ռոճիկ ստացող պաշտօնական դասակարգի համար. այդտեղ բնակվում են գործարանի գլխաւոր կառավարիչը, քիմիագէտը, երկրաչափը և ուրիշ այդպիսի շատեր: Այդ տներից մէկում զետեղուած է ուսումնարանը իւր ամեն պարագաներով, ուր սովորում են ձրիապէս անխտիր Նոբելի գործարանում ծառայողների որդիք ու աղջիկունքը: Այդտեղ է և ակումբը, ուր պաշտօնական ծառայողները իրենց ժամանակը անց են կացնում: Եկեղեցին որոշուած տեղը և յատակագիծը կայ որը անկասկած շուտով կը շինուի:

Այդ չորս տները, որոնք գտնուում են Բագուի անբերրի և աւազուտ ծովափում, պատած են գեղեցիկ պարտէզներով. և չզարմանաք եթէ ասեմ որ Նոբել այդ ամբողջ տարածութեան վրայ աւազը քանդել տալով, իւր շոգենաւներով Պարսկաստանից հող է բերել, որի վրայ և աճեցրել է իւր պարտէզները:

Մի քանի երկձի և միաձի կառքեր միշտ պատրաստ են Նոբելի գործարանում նշանաւոր ծառայողներից ցանկացողին տանել և զբօսեցնելու համար ի հարկէ ձրիաբար, որովհետեւ այդ կառքերը եւս այդ «տան» սեպհականութիւնն են:

Այն ինչ որ մենք տեսանք, սիրելի ընթերցող, այդ գործարաններին, այդ մեքենաներին, խողովակներին, ընդունարաններին, տներին, Նոբելը վճարել է մօտ 12 միլիոն ռուբլու սոսկալի գումարը. և նա իւր գործունէութիւնը անցեալ տարուանից սկսած սարսափելի կերպով ընդարձակելով, իրաւունք ունի կատարելապէս «Նաւթային թագաւոր» անուան, որ տալիս են նրան, միանգամայն կրելու:

Գոնէ արտաքին կողմից բաւական ծանօթ ացանք Նոբելի գործարանի հետ. այժմ սիրելի ընթերցող, եթէ կը համաձայնուի, ես նորան կը ներկայացնեմ նաեւ մեր մանր արդիւնաբերողների գործարաններից. սակայն խնդրեմ չնեղանաք եթէ 5 րոպէից յետ ոտից մինչեւ գլուխ մի փառաւոր ածխապանից աւելի կը սեւանայք. խնդրեմ չնեղանաք եթէ ձեր կօշիկները և ձեր տափատ բերանը թաթախուելու են նաւթի մէջ: Դուք այժմ գտնվում էք մինչեւ կոկորդը կատարեալ կեղտոտութեան և անմաքրութեան մէջ թաղուած մի շարք գործարանների մօտ: Ասիական ձեւով շինուած գործարանները, իրենց տեղ տեղ փլած և ածուխի պէս սեւացած պատերով, մի ողբալի հակապատկեր են ներկայացնում այն բոլոր տեսածներից, որոնք քիչ առաջ ցոյց տուեցի ձեզ: Այդ մի շարք գործարաններից անընդհատ բարձրացող սեւ և թանձր ծուխը բոլորովին ապականում է թէ՛ ամբողջ շրջականները և թէ՛ մանաւանդ օդը, որի մէջ անսովոր մարդը մի ժամ անգամ մնալ չէ կարող: Ծուխը ոչնչացնող նոր դրութեամբ մեքենան հազիւ կարող է արժենալ 4 հազար ռուբլի, դուցէ և աւելի աժան. և այդ ծախքը որը ինք ըստ ինքեան շատ էլ մի մեծ գումար չէ, խնայում են նաեւ մի քիչ մեծ գործարաններն անգամ, տարին տասն երկու ամիս խեղդուելով ծխի մէջ կորած անտանելի օդի մէջ:

Ընդհանուր կեղտոտութիւնը կատարելապէս ամբողջացնում է համարեա թէ ա-

ճացած սեւ նաւթը: Զզուելի է անգամ մտնել այդ գործարաններից մէկով ուր ընդհանուր անկանոնութիւն և կեղտոտութիւն թագաւորում են ամեն կողմ. այն ինչ որ Նոբելի մօտ գործում էր մեքենան, այս տեղ գործում է մարդը, կամ մարդու կերպարանք ունեցող թշուառ արարածը որին կոչում են «մշակ»: Այդ ծխի ամպերում, նաւթային մրուրի մէջ թաթխուած առաւօտից մինչեւ իրիկուն չարչարվում են մշակները, գործաւորները, անասելի չարչարանքով. մարդը այդ տեղ գործում է որպէս անասուն, և այդ ամենը իւր թշուառ գոյութիւնը պահելու համար. եթէ մարդ մի փոքր զգայուն սիրտ ունի, ամենեւին անտարբեր նայել կարող չէ այն սիրտ կըտրատող տեսարաններին, որ ներկայացնում է կատարելապէս իրական դժոխքը, որտեղ կամայ մի կտոր սեւ հացի համար մատնել են իրենց այդ մի քանի հարիւր պանդուխտ, հայրենիքում տուն ու ընտանիք ունեցող թշուառները: Կարող էի՞ր առանց զգացմունքի նայել, երբ գործարանի կառավարիչը մի տգէտ ու անհասկացող մարդ հայհոյանքով կոխում է հինգ տասն մշակներին հաւատաքննութեան զոհերի նման դեռ ևս տաք տաք ահագին նաւթակաթսային մէջ, որ մաքրեն նրան:

Մշակները չեն կարող ընդդիմութիւն անել. նոքա մտնում են, բայց համարեա տասպակոտ տաքութեանց չդիմանալով երկու վայրկեան իրենց գործը անելով դուրս գալիս են հովանալու. բայց կրկին ստիպուած են մտնելու, նոցա հրամայում են...: Ահա մի ուրիշ կողմ մի թշուառ գործաւոր դառն կերպով մռմռում է. կիսլատան որ գործածվում է գործարաններում, և մի սաստիկ այրող զօրութիւն ունի. անկանոն գործածութիւնից թափել են այդ խեղճ մշակի վրայ, որը տանջանքներից մռմռում է. բայց մէկը կգա՞յ նրան օգնելու, մի օր եթէ չաշխատի, այսինքն կարող չ'լինի, կը խղճա՞ն նրա վրայ և գոնէ իւր օրավարձը կտա՞ն.— ամենեւին: Բայց այդ բոլորը դեռ երկրորդական բաներ են, ի՛նչ վերաբերում է արդիւնաւորութեան. մեր տեղացիներ շատ խայտառակ կերպով են պատրաստում նրան. միջոց չունին. տեղ չունին. պահեստ չունին, և որ գլխաւորն է միաբանութիւն չունին, որ գոնէ մի հոգւով անկարելի եղած բանը ընկերութիւններով անեն: Եւ ահա այդպիսի մարդիկ, այդպիսի գործարանատէրերն են որոնք իրենց նախապետական սարք ու կարգով ցանկանում են մրցել Շվետացի դրամական հսկայի հետ: Ողորմելինե՛ր:

Մեր գործարանատէրերի մէջ փոքր ի շատէ առաջ գնացած է «Կասպեան ընկերութեան» գործարանը, որին կառավարողը մի հմուտ եւրոպացի է. իսկ ընկերները Հայեր են. Նոքա անցեալ տարի աւելի քան 150 հազար ռուբլի օգուտ արել են՝ ի հարկէ գործը կարգին տանելով:

«Անդրկասպեան առեւտրական ընկերութիւնը», որի մասին յօդուածիս սկզբում յիշեցի, 2 տարի առաջ փակեց իւր նշանաւոր գործարանը մօտ 300 գործաւորներ արձակելով. կարծեմ այժմ էլ փակուած է:

Ի հարկէ դա շատ ցաւալի է, որ երկրի այդպիսի մի առատ պարգեւից չէ օգտվում հասարակութեան մեծամասնութիւնը, մինչդեռ այդ միլիոնների արդիւնաբերութիւնները ծառայում է մի օտարական դրամատէրի շահերին, որից երկիրը տեղային ազգաբնակութիւնը ոչինչ օգուտ չունի. նա հարստահարում է մեր նաւթային հորերը և նրանցով ստացած միլիոնները Եւրոպայ են գնում: Ի՞նչ վերաբերում է գործարանում մի քանի հարիւր ծառայողներին, դոքա էլ մինչեւ անգամ բոլորը Շվետացիներ են. Նոբելի գործարանը տեղացիներ համարեա թէ չէ ընդունում, գլխաւորապէս այդպէս ասած կասկածելով որ չլինի թէ սովորեցրած լինեն կրակ տալ գործարանը:

«Օգտակար արդիւնաբեր դառնալու փոխարէն —ինչպէս ասում էր անցեալները մեր գրողներից մէկը— այսօր Նոբելը դառնալով անխիղճ հարստահարող ճզնում է բարբարոսաբար սղմել իւր հանքերում մանր արդիւնաբերողներին, որոնք ամենեւին միջոց չունենալով կարողութիւն էլ չունին նրա հետ մրցել: Չնայելով որ օրէնքը օտար հպատակներին Կասպից ծովի վրայ նաւեր ունենալ արգելում է... Նոբել ունի մի ամբողջ նաւատորմիղ որ այսօր խեղդում սպանում է բոլոր մանր արդիւնաբերողներին: Լսելով որ օտար երկրից եկած նաւերի համար մաքսահարկ պիտի առնուի, նա կանոնաէնհրատարակից ճարպկութեամբ թէ ինքը 8 հատ արդէն պատուիրել է, և իրաւունք ստացաւ անցկացնելու: Ունենալով 1500 ին հեղալից վագոններ, նա երկաթուղիի վրայ եւս կենդրոնների փոխադրութիւնն ալ իր ձեռքն է ձգել: Ճանապարհորդական նախարարի հրովարտակով արգելվում է երկաթուղիի վարչութիւններին մասնաւոր անձանց հետ պակաս սակագնով կապալեցութիւն անել, այնու ամենայնիւ Նոբելին յաջողել է այս պայմանադրութիւնը կապել: Մի անձնաւորութեան այդչափ առաւելութիւնները արմատախիլ են անում մեր միացեալ արդիւնաբերողների բոլոր յոյսերը և ձգելով վհատութեան մէջ կամայ ակամայ ստիպում են այսօր նրանց՝ աստիճանաբար յետ ու յետ քաշվել ասպարիզից:»

* *

Մթնեց: Դուրս ենք գալիս մեր մանր գործարանների միջից քաղաք վերադառնալու, բայց այս անգամ մի աւելի գեղեցիկ տեսարան բացվում է առաջնիս: Ամբողջ Նոբելի գործարանը փառաւորապէս լուսաւորուած է բաւականին շատ էլեկտրական լապտերներով, որոնց պայծառ և ճառագայթարձակ լոյսը տարածվում է ամբողջ շրջականները: Էլեկտրական լապտերները գտնվում են նաեւ իւր նաւամատոյցների վրայ, իսկ միւս տեղերում և ճանապարհները լուսաւորած են կազային լապտերներով:

Ոստիկանութիւնը իւր 30 պահապաններ

Նոցա բոլորի ծախքը տալիս է Նոբել եղբայրների Կանտորան:

Բայց մի բան մոռացանք ընթերցողին ներկայացնելու. այդ ծովի միջից գետնի տակով տարած ընդարձակ խրամն է, որու միջից յատուկ մեքենայներով մեծ քանակութեամբ ջուր շարունակ գնում է պատում է ամբողջ գործարանը և ուրիշ կողմով կրկին ծովը թափվում: Այդ նախապատրաստութիւնը հրդեհի համար է որ պատահելու ժամանակ որքան էլ սաստիկ լինի՝ մի այդպիսի ջրով և գեղեցիկ հրդեհաշէջ պատրաստութեամբ 5 րոպէում հանգեցնում են: Զմոռանանք ասելու որ տարեկան ամենաքիչ 10–15 մարդիկ զանազան դիպուածներում մեռնում են աւելի լաւ ասած սպանվում են այդտեղ. այդ դիպուածում էլ մեռնողի ընտանիքը թոշակ է ստանում,

Նոբելի գործարանում բոլոր ծառայողներ ստանում են բաւականաչափ ռոճիկ եւ մեծ մասը բաց ի ռոճիկից, օրական քաշուած նաւթի օգտից: Քաղաքում Կանտորայի կառավարիչը ստանում է տարեկան 15,000 ռուբլի, գործարանի կառավարիչը 12,000, երկրաչափները, քիմիագէտները 8000ից մինչեւ 2000. շատ քիչեր կան որոնք 300 կամ 400 ստանան մինչեւ անգամ ամենահասարակ գործաւորներից:

Հետաքրքրութեան արժանի մի դէպք էլ պատմենք, եւ այս անգամայ համար վերջացնենք յօդուածնիս: Այնտեղ՝ ուր Նոբել կանգնել է իւր հսկայական գործարանը, շրջապատում ոչ մի ուրիշ գործարան չկայ, բաց ի Փայաթարեան անունով մի բաւական հարուստ Հայի փոքրիկ գործարանից՝ որ ընկնում է ուղղակի Նոբելի Կանտորայի առաջ. այդ գործարանը՝ որ ինչպէս որ ասեցի՝ չնայելով որ պատկանում է քաղաքից հարուստներից մէկին, իւր անընդհատ բարձրացող ծուխով կատարելապէս անտանելի է: Նոբելի կառավարիչը քանի անգամ կանչել է այդ մարդուն և առաջարկել է, որ կը տայ նրան կանխիկ որքան նա ամեն տարի աշխատում է, միայն այն պայմանաւ որ գործարանը չբանեցնէ, կամ թէ չէ իւր հաշւով ձրի դնել կուտայ ծուխը ոչնչացնող մեքենայ նորա գործարանում, ամեն այդ մասին եղած ծախքը իւր վրայ առնելով: Բայց հարուստ Հայը՝ որ այդ գործարանը ծուխ անելու դիտմամբ է բանեցնում, ամենեւին չէ ընդունում եւ այդպէս էլ մինչեւ այսօր շարունակում է, ստիպելով խեղճ Նոբելի կառավարչին համարեա ամեն ամսի գլխին պատերին նոր գոյն տալու:

ԷԼԻ ՆՍ.

(*) Ասում են որ «աջամ» բառը որ մեր կողմերում Թուրքերին անուանում են, այդ

(*) Շոգենաւի ձեւով շինած փոքրիկ

ԱԶԴ

Շատ տարիներէ ի վեր Ազգային նշանաւոր վարժարանաց մէջ պաշտօն վարող հմուտ և փորձառու վկայեալ կառավարիչ մը կը փափագի թէ մասնաւոր և թէ Ազգային վարժարանաց մէջ պաշտօն վարել: Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել Բուրսալը Մանկանցի խմբագրատունը, Պոլիս, Էսկի Զապթիյէ Ճատտէսի թիւ 63:

Յառաջիկայ Դեկտեմբեր 31էն տեղի պիտի ունենայ ի Փարիզ Ճարտարագործութեան Պալատին մէջ, ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԶԱՐԴԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՑ վերջնական վիճակահանութիւնն, որոյ մէջ կը գտնուի ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՖՐԱՆՔԻ հռչակաւոր մեծ բաժինն, ինչպէս նաեւ հետեւեալ 105 բաժինները.— 1 բաժին՝ 100,000 Փրանքի, 1 բաժին՝ 50 հազար Փրանքի, 2 բաժին՝ 25,000 Փրանքի, 1 բաժին՝ 10,000 Փրանքի, 20 բաժին՝ 1,000 Փրանքի և 80 բաժին՝ 500 Փրանքի: Այս բոլոր բաժինները վճարելի են Ֆրանսայի Պանքայէն:

ՏՈՄՍԻՆ ԳԻՆՆ Է ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ

Ուրիշ ո և է վիճակահանութիւն մինչեւ ցարդ այսքան մեծ առաւելութիւններ ընձեռած է, և հասարակութիւնն այս վերջին անգամ է որ այսչափ կարեւոր վիճակահանութեան մը պիտի մասնակցի, որովհետեւ Ֆրանսական Խորհրդարանն ի մօտոյ պիտի որոշէ որ այսուհետեւ վիճակահանութիւնք 50 հազար Փրանքի դրամագլխէն անդին չանցնին:

Տոմսերը կը ղրկուին ի փոխարէն Պանքնօթներու, Չէքերու, Թղթատարական փոխանակագրերու (մանտա–բօսթ), ի հրամանի Պ. Հէնրի Ավնէլի, Տնօրէն Վիճակահանութեան, Փարիզ, Ճարտարագործութեան Պալատն:

Օ ԳԱՄԷԼԻԱ

Վաճառատունը պատիւ ունի ծանուցանել հասարակութեան թէ իւր փոխադրութեան առթիւ ի

194, ԲԵՐԱՅԻ ՄԵԾ ՓՈՂՈՑՆ

Կալաթա-Սէրայի դիմաց

Ի ՎԱՃԱՌ կը հանէ ՅՈՅԺ ԱԺԱՆ ԳՆՈՎ իւր հաստատութեան մէջ գտնուած բոլոր ապրանքներն, որոց միացած են դեռ նոր հասած ապրանքներ, ամենքն ալ վերջին նորաձեւութենէն, և Փարիզի առաջին գործարաններէն եկած:

Այս ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ որ տեղի պիտի ունենայ ԳԱՄԷԼԻԱՅԻ վաճառատեղին, Հաճօբուլու անցք, թիւ 8, և որ գեղեցիկ առիթ մը կը մատակարարէ, պիտի սկսի Նոյեմբեր 3ին, և միայն ՄԷԿ ԱՄԻՍ պիտի տեւէ, որմէ յետոյ վաճառատունը վերջնապէս պիտի փոխադրուի իւր նոր տեղն, վերոյիշեալ հասցէով

Օ ԳԱՄԷԼԻԱ

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ
287 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

ԼԱ ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Ապահովադրեալք միայն տէր են երաշխաւորեալ դրամագլխոյն և ընկերութեան բոլոր շահերուն

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ
ՏՆՕՐԷՆ
Ա. Հ. ՍՔԼԵՑՖ
ՔՐԱՍԵՆԵՃԻ ԿԱԼԱԹԱ, ՀԱԼԱՃԵԱՆ ԽԱՆ

ԱԶԴ

Թաղային վարժարանի մը համար կը փնտռուի երկու վարժուհի մէկը կառավարչութեան և միւսը ձեռագործի համար, օգնական դասատուութեան պաշտօն ստանձնողը նախամեծար պիտի համարուի, պէտք է դիմել Արեւելքի խմբագրատունը։

ԻԼԱՆ

Թիճարէթ վէ զիրաաթ վէ օրման վէ մէատին նէզարէթի

Պուլղար տաղը մաադէնի հաուլաթընտան իքի նիւղ նիրմի պիր պին խուչ նիւղ գըրգ իքի վէ քիւսիւր տիրհէմ ճէթիւ կիւմիւշ իլէ պին պէշ նիւղ նէթմիշ իքի վէ քիւսիւր տիրհէմ ճէթիւ ալթունուն իչպու Թէշրինի սանինին պիրինճի բազար խիրթեսի կիւնիւ նիհայէթ սահաթ տօգուզտա պիլ միւզայէտէ ֆիրուխթու մուգարրէր օլտուղունտան Թալիպ օլանլարըն վագթը մէզքիւրտէ տէբօզիթօ վէ նա միւթէպէր քէֆիլլէրիյլէ օրման վէ մէատին մէճլիսինէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի, վէ չայէտ մէզքիւր կիւմիւշ վէ ալթունուն Թէգաոլրիւ խաէճէր ֆիաթյարը տուն կէօրիւլիւր իսէ, ֆիրուխթունտա խաւըրէ մուխթար գալաճաղը իլան օլունուր։

Ֆի 1 Թէշրինի սանի սէնէ 300.

ՄԱՐԳԱՐ ԳՈՒԼԱԳՍԸՁԵԱՆ

Կը ծանուցանէ թէ՝ ինչպէս ուրիշ անգամներ, այս անգամ ևս Բուռէնլի Երկաթուղեաց 89 րդ վիճակահանութեան առթիւ, բաժնեթղթեր ի վաճառ հանած է։ Ուստի կ'ազդարարէ թէ սոյն բաժնեթղթերէն գնել փափագողք կը հրաւիրուին Կալաթա Կամրջի գլուխ ի թիւ 33. այս անգամ տեղի ունենալիք վիճակահանութենէն պիտի շահին 500 թիւեր յորոց 50ն մեծ պարգևաւոր են։ Վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի քաա. Նոր. դեկտեմբեր 1ին.

Առաջին պարգևն է ֆրանք 600,000։

ԱԶԴ

ԱԿՌԱՑԻ ՑԱՒ ՉԷՔ ՈՒՆԵՆԱՐ

ԵԹԷ գործածէք

(Ծիւմոնի) Սուլադ գաւաւին Պէնէտիկտեան Կրօնաւորաց, Ակռայ մաքրող փոշին կամ դեղը որ 1880ին Պրիւսէլի մէջ 2 ոսկի մետալ առած է, ինչպէս նաև մեծ մրցանակներ. այս դեղը հնարած է 1373ին Բիէր Պուրսօ Փըրանսացի Կրօնաւորը։

ՁԵՆՕՊԻԻ ՋՈՒՐ

Որուն՝ մրցմամբ չի կրնար հաւասարիլ ո՛չ մէկ դեղ. մազերուն իրենց բնական գոյնը տալու մասին։ Արդիւնքը քիչ օրուան մէջ կերևի յաջող կերպով։ Գործածութիւնը խիստ դիւրին է. Ներկ մը չէ այս, այլ լուացման ջուր մը, որ մազերը կը պահպանէ եւ կը զօրացնէ, գոյն տալով։

ԼԱՀՕՐԻ ԲՈՒՏՐԱ

Փայլուն, փափուկ, Թափանցիկ և ընտիր բուտրա մ'է որ չարունակ գործածուելով մորթը կը գեղեցկացնէ և կը փայլեցնէ, ս՛և է այլայլումէ զերծ պահելով զայն։ Խիստ փոքր մաս մը բաւական է ամբողջ երեսյթի մը համար։ Փափուկ փետրեայ վրձինով կը գործածեն զայն և ապա կը սրբեն ուրբ կտաւով մը կամ կակուղ վրձինով։

ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿ Տօքթ. Բիշարտի Վայրկենական կերպով մազերը և մօրուքը ներկելու համար կատարելագործեալ բաղադրութիւն մ'է, որ մորթին վրայ բիծ չի թողուր։

ՋՈՒՐ Տօքթ. Թօմըրնի, վայրկենական կերպով մօրուք ներկելու համար։

ԲՈՒՍԱԿԱՆ ՋՈՒՐ, գլուխ մաքրելու համար.

ՍԷՖԱԼԻՆ, դեղ Տօքթ. Ռուսօյի, մազ թափելու դէմ, որ թաղանթը նորը կը հանէ և գեղեցիկ մազեր կը բուսցնէ, չարունակ գործածուելով։

ԱՐՆԻՔԱԼԻՆ, Տօքթ. Ռուսօյի, գեղեցիկ թուալէթի ջուր, խածուածքի, այրուածքի, այտերու բորբոքման դէմ են։

ԷՔՍԹՐԷ, Բուշէնուէ համար, ամեն տեսակ ընտիր ջուրեր։

ԿԼԻՍԷՐԻՆ, ձեռքի ուռեցքի և արեգակնակէզ դէմքերու համար։

Վաճառատուն հաստատեալ յամին 1807. —Ընդհանուր գործակատար Ա. ՍԸԿԷՆ, Հիւկիւրի փողոց թիւ 3, ի Պօրտօ։

Այս դեղերը կը գտնուին նաև Կ. Պոլսոյ բոլոր դեղարանաց մէջ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

ԴԵՂԱՐԱՆ
Պ. ԵՒ Հ. ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ
ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր դեղավաճառութեան եւ դեղագործութեան զբաղելով հասարակութիւնը գոհացնելու համար մեր ձեռքէն եկած ջանքը խնայած չըլլալնիս յայտնի է մեր պատուարժան յաճախորդաց և բոլոր հասարակութեան. Այս անգամ ալ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ'ըլլալու համար, դեղարան մը բանալ փափաքելով, շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պոլսոյ Ենի-Ջամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ՝ նոյնպէս Կ. Պոլիս կամուրջին գլխոյը 77 թիւ «Պ. եւ Հ. Քիւչիւքեան եղբարք» անուամբ դեղարան եւ մթերանոց (տէբօզիթօ) մ'ալ բացած ենք, ուր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ քիմիական բաղադրութիւններն ու զանազան դեղերը, մեծ խնամով չինուած, եւ ամենէն ընտիր տեսակները կը գտնուին։ Նմանապէս ամեն տեսակ գործածուած զանազան տեսակ գինի, աղիւր ձկան իւղ, Նօրվէկիայի չօքոլա, քօնեաք եւ ուրիշ ըմպելիք միշտ կը գտնուին։ Եկած դեղագիրք իսկոյն Թարմ դեղերով, և մեծ խնամով կը պատրաստուին։ Նմանապէս դեղարանին վերնայարկը բժշկաց համար սենեակ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեան մը համար բժշկի հետ խորհրդակցել ուզող անձինք, մեր դեղարանը գալով, ամեն կերպով օգուտ կը տեսնեն։

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ
ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆ
ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ
Ընդ մէջ Անգլիոյ, Կ. Պոլսոյ և Օտեսայի
ԹՈՎՄԱՍ ՈՒԻԼՍԸՆ
ՈՐԴԻՔ ԵՒ ԸՆԿ.

Անուանք	Թոնօյ	Անուանք	Թոնօյ
Ալպանօ	2,000	Լէրանդօ	4,500
Անճէլօ	3,000	Մարէնկօ	4,300
Արկօ	1,300	Մարօտին	2,500
Պասսանօ	3,500	Մէլօ	2,000
Պօրօտինօ	2,200	Ներօ	2,000
Պրաւօ	2,000	Օթէլլօ	5,000
Գէյրօ	2,600	Օրլանտօ	3,000
Գալիպսօ	2,500	Օդրօնդօ	4,500
Գամէօ	2,100	Օդօ	2,000
Գադօ	2,000	Բասֆիկ	1,200
Գօմօ	2,700	Բալերմօ	3,200
Տիտօ	2,500	Բոմպէյ	1,700
Տօմինօ	1,800	Քիգօ	2,800
Տրագօ	2,600	Բիանթօ	4,400
Էրագօ	2,600	Բինտարօ	3,200
Ֆալքօն	800	Բոլլօ	3,000
Ֆիտօ	1,700	Ռօմանօ	5,500
Ֆլամինկօ	1,600	Ռօմէօ	3,500
Կալիլէօ	5,500	Սալէրնօ	4,000
Կիդանօ	2,200	Սաֆօ	2,000
Կօզօ	1,800	Սէլլիօ	2,000
Կրօտնօ	2,200	Սօրէնդօ	4,300
Հանկօ		Թասսօ	1,200
Հէրօ	2,000	Թ. Ուիլսըն	3,000
Հիտալկօ	3,000	Թիֆֆէր	1,300
Հիւմպէրդ	1,200	Թօլէտօ	2,800
Ճիտօ	2,300	Ֆանդօ	3,600
Քէլօ	2,000	Կէտտօ	3,600
Քօզմօ	2,200	Զէնօրա	1,000
Լեօ	2,000	Զէրօ	140

Սօրէնդօ շոգենաւը, նաւապետ Մաքի Անդ Լայէն սաս եկաւ ընդհանուր վաճառքով և իւր բեռն պարպելէ յետոյ Օտեսա պիտի ուղևորի։

Ուղևորներու համար ամեն դիւրութիւն կ'ընծայուի.

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ՖՐԷՏԵՐԻՔ ՀԻԼՏ
Գործակալ
Թիւ 17-18, Քիւչիւք Միլլէթ խան Ղալաթիա

ՔԻՒՆԱՐՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որք ամեն տասն օր անգամ կը բանին Լիվըրփուլի և Միջերկրականի մէջ.

Անուանք	Թոնօյ	Անուանք	Թոնօյ
Օբանիա	7,000	Մալթա	3,000
Ազլաս	3,000	Մորոքքօ	2,500
Ալէբբօ	3,000	Նանթ	2,500
Պոդնիա	4,600	Բալմիրա	5,000
Պաթավիա	3,800	Բարթիա	3,200
Պալաէք	2,500	Բալմիրա	3,000
Պրեթիշ Քուին	1,200	Սերվիա	7,800
Սեֆալոնիա	5,000	Սիրիա	4,600
Քադալոնիա	4,700	Սարակոսսա	3,000
Շերպուրկ	2,000	Սամարիա	3,000
Տէմէրարա	2,500	Սիտոն	3,000
Կալլիա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քեթար	2,500	Թրինիտատ	2,500
Մարաթոն	3,000		

Բալմիրա շոգենաւը, նաւապետ Ֆերկիւսոն Լիվըրփուլէն աստ կսպասուի նոյեմբեր 25 ին։

Դիմել առ ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈՒԼԻ
Գործակատար
Թիւ 1, Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան Ղալաթիա

ՖՐԷՏ ԼԷՅԼԱՆՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որք կանոնաւորապէս կը բանին Լիվըրփուլի և Արեւելից մէջ.

Անուանք	Թոնօյ	Անուանք	Թոնօյ
Ալճէրիան	2500	Ֆլօրիտեան	3700
Ալզաւեան	2500	Ֆլամինեան	3700
Անատոլեան	2500	Ֆլավեան	3700
Աթենեան	2500	Իտալեան	5500
Արմենիան	3700	Իլլիրեան	5500
Պավարիան	6000	Իստրիան	5500
Պուլկարիան	6000	Լէզպիան	2200
Պալթէեան	800	Լիկուրեան	2500
Սարտինեան	2000	Լիպեան	800
Տօրոյ	700	Օրիլթօյ	700
Եգիպտեան	3700	Բերսեան	3800
Ֆագլեան	3700	Վալենսիան	6800
Ֆալերնեան	3700	Վիրճինեան	6800

Ալճերեան շոգենաւը, նաւապետ Քրիսթեան Լիվըրփուլէն աստ հասաւ ընդհանուր վաճառքով։

Ուղևորներու համար ամեն դիւրութիւն կ'ընծայուի.

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԹԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, Եենի Միլլէթ խան, Ղալաթիա.
Նաւատերք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ և ընկ. Լիվըրփուլ

Գործակալութիւնք
Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնթէն.
Ճիպրալթար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք
Աղեքսանդրիա, Կ. Լ. Վաճման և ընկ.
Մալթա, Ա. Քամիլլերի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտադոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիդօլ և ընկ.

Ն. ՓԱՔԷ ԷՆԷ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Մարսիլիայի և Բօրէէ միջև կանոնաւորապէս բանող

Սամսոն և Տրապիզոն երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լ'Արտշ որ նոյեմբեր 4ի Մարսիլիայէն և նոյեմբեր 17 ին երեկոյեան ժամ 4ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լա Մէնիէլ։

Ուղևորք և ապրանք ընդունուին

Նաւուղեքի, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԹԻՆԻՈԹԷ ԲՐՊՈՒԼ
Մումհանէ փողոց, թիւ 141

ՊԱՊԱՅԱՆԻ
ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվըրփուլի, Միջերկրականի և Օտեսայի միջև կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թոնօյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	Պոքս
Արապատ	2,500	Ուօքըր
Արքատիա	2,500	Քրուքշանք
Լապոնիա	2,500	Ուիլքս
Մասեդոնիա	3,500	Մորշ
Բումէլիա	2,800	Ֆօթըրկիլ

Բումէլիա շոգենաւը ի մօտոյ Բոթիէն պիտի վերադառնայ և անմիջապէս Լիվըրփուլ պիտի ուղևորի։

Այա-Սոֆիա շոգենաւը Լիվըրփուլէն աստ կսպասուի նոյեմբեր 20ին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու և Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն և հանգստութիւն կը տրուին ուղևորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվըրփուլի և Միջերկրականի միջև բանող
շոգենաւք

Անուանք	Թոնօյ	Անուանք	Թոնօյ
Քառնըքուէ	4200	Օսայրիս	3000
Ֆէրօս	4000	Նէֆթիս	3000
Օսմանլի	4000	Բէրա	3000
Սեսոստրիս	3250	Ատլանդիք	1700
Թիպա	3250	Լօթիւս	800
Մոկատտա	3250	Օլինտա	800
Մարիօթիս	3250	Սեփիլ	700

Օսայրիս շոգենաւը նաւապետ Բօլ ամսոյ 17ին Լիվըրփուլէն աստ կսպասուի ընդհանուր վաճառքով։

Վերոյիչեալ շոգենաւք շքեղապէս յարդարուած են ճամբորդներու համար

Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈԼ և ԸՆԿ.
Մէյտանճըգ փողոց, Պոլիս
Տնօրէնութիւն, Լիվըրփուլ
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվըրփուլ

Արտօնատէր, Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՑ

ԻՏԱՐԷԻ ՄԱԽՍՈՒՍԷ
ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԵՐԸ
1884 Նոյեմբեր 1 Հինգշաբթի օրէն սկսեալ

ԿՂԶԻՔ

ՕՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Կղզիներէն կամուրջ

ժ. վ.
2 15 Մեծ կղզի Հէյպէլի Պուրկազ Գընալը
2 30 Բէնտիք Գարթալ Մեծ կղզի Հէյպէլի Պուրկազ Գընալը
(Մեծ կղզիէն ժամ 3 15ին)

Կամուրջէն կղզիները

9 45 Գընալը Պուրկազ Հէյպէլի Մեծ կղզի Գարթալ Բէնտիք
10 45 Գընալը Պուրկազ Հէյպէլի Մեծ կղզի

Օդը խիստ հարաւ փչած կամ սաստիկ ծփն տեղացած ատեն առաւօտուն առաջին շոգենաւը չը բանելով՝ երկրորդ շոգենաւը մէկ անգամ պիտի բանի և երեկոյին ալ կամուրջէն ժամ 10.30ին շոգենաւ մը պիտի երթայ մինչև Մեծ կղզի։

ԿԻՒՐԱԿԷ ՕՐԵՐԸ

Կղզիներէն կամուրջ

2 30 Բէնտիք Գարթալ Մեծ կղզի Հէյպէլի Պուրկազ Գընալը
7 15 Բէնտիք Գարթալ Մեծ կղզի Հէյպէլի Պուրկազ Գընալը (Մեծ կղզիէն ժամ 8ին)

Կամուրջէն կղզիները

3 45 Գընալը Պուրկազ Հէյպէլի Մեծ կղզի Գարթալ Բէնտիք
9 45 Գընալը Պուրկազ Հէյպէլի Մեծ կղզի Գարթալ Բէնտիք
11 — Հէյպէլի Մեծ կղզի

ՀԱՅՏԱՐ–ՓԱՇԱ

ԻԶՄԻՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂՒՈՅ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ ՅԱՐՄԱՐԵԱԼ
ՕՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ

Կամուրջէն

3 40	Իզմիտ գացող կառախումբ	»	Թ.	2
8 35	Իզմիտ	»	»	4
10 40	Բէնտիք	»	»	6

Հայտար փաշաէն

3 45	Բէնտիքէն եկող կառախումբ		Թ.	1
6 10	Իզմիտէն	»	»	3
9 —	Առանց յարմարելու			
11 20	Իզմիտէն եկող	»	»	5

ԳԱՏԸ–ԳԻՒՂ

ՕՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ Կամուրջէն	Գատըգիւղէն	ԿԻՒՐԱԿԷԻ ԸՆԹԱՑՔ Կամուրջէն	Գատըգիւղէն
ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
2 15	2 15	2 30	2 30
3 —	3 —	3 30	3 30
3 45	3 45	4 30	4 30
4 30	4 30	5 30	5 30
5 30	5 30	6 30	6 30
9 15	9 10	9 —	9 —
10 —	9 50	10 —	10 —
10 45	10 30	11 —	11 —
11 30	11 20	12 —	12 —
12 —	12 —		
— —	— —		
— —	— —		

Գատըգիւղի շոգենաւք ի հարկին պիտի հանդիպին Հայտար փաշա։

Օդը խիստ հարաւ փչած կամ սաստիկ ծփն տեղացած ատեն երեկոյները կամուրջէն ժամ 12ին մեկնող շոգենաւը քառորդ մ'առաջ ճամբայ պիտի ելնէ։

Ծ. —Կը ծանուցուի, թէ օտար արծաթ դրամոց գործածութիւնը կայսերական կառավարութեան կողմանէ արգիլեալ ըլլալով՝ Իտարէի—Մախսուսէի տոմսավաճառք չպիտի առնուն կամ տան զայն. և որովհետև դրամ մանրելու պարտք չունին նոքա, ուստի ուղևորք պարտին կանխաւ պատրաստել շոգենաւուն վարձքն, որպէս զի ժամավաճառ չըլլին։

Կամրջի և նաւահանգստի գործակալք տոմսերը պիտի հաւաքեն առնուն. խստիւ արգիլեալ է նոցա՝ տոմսի տեղ դրամ ընդունիլ. այս արգելքին հակառակ վարուողները ծանրապէս պատասխանատու են. ուստի կը խնդրուի, որ կամրջէն ուղևորք կամրջին վրայ, և Գատըգիւղէն ուղևորք՝ Գատըգիւղի նաւահանգստին վրայ, իսկ ուրիշ նաւահանգիստներէ շոգենաւ մտնողները՝ շոգենաւուց մէջ տոմս առնուն։

Երեկոյները կամրջէն ժամ 9.45ին, Մեծ կղզեաց, և ժամ 11.30 և 12ին Գատըգիւղի համար ելնող շոգենաւուց մէջ չպիտի ընդունուին լայնածաւալ բեռներ, մեծ սնտուկներ, երկոտասանեակ աթոռներ, և այլն որ նեղութիւն կուտան ուղևորաց։

Օդը մրգապատ եղած ժամանակ, ամեն շոգենաւ վտանգէ զգուշանալու համար, պիտի դադար առնու, ուր գտնուած տեղը։ Այսպէս եթէ փոթորկի պատճառաւ շոգենաւք չկատարեն իրենց որոշեալ ընթացքն, ուղևորք գանգատելու իրաւունք չպիտի ունենան։

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
1884 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 31

Վաբուրէն իքնող շոգենաւներ

2 15 Եէնիմահալլէ Մէզարպուրնու Պէյլիւքտերէ Թարապիա Եէնիքէօյ Միրկէօն Ռ. Հիսար Պէպէք Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ
2 15 Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ
2 30 Պէյգօզէն Բաշխապահճէ Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպ. Գուզկ.
2 30 Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք Գապաթաշ
3 30 Գավագներէն Մէզարպուրնու Պէյլիւքտերէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշխապահճէ Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյի Գուզկունճուք Գապաթաշ
3 — Եէնիմահալլէ Մէզպուրն. Պէյլիւք. Թարապիա Եէնիքէօյ Ըմէնեա Պօյաճը. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնաւուտ. Գուրուչէշմէ Օրթա. Պէշիկթաշ։
4 15 Եէնիմահալլէ Մէզարպուրնու Պէյլիւքտերէ Թարապիա Եէնիքէօյ Ըմէնեա Միրկէօն Պօյաճըք. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ
5 — Եէնիմահալլէ Մէզարպուրնու Պէյլիւքտերէ Թարապիա Եէնիքէօյ Ըմէնեա Միրկէօն Պօյաճըքէօյ Ռ. Հիսար Պէպէք Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ
6 — Մէզարպ. Պէյգօզ Բաշխ. Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ. Պէշիք.
6 45 Եէնիմահալլէ Մէզարպուրնու Պէյլիւքտերէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշխապահճէ Եէնիքէօյ Միրկէօն Գանլըճա Ռ. և Ա. Հիսար Գանտիլլի Արնաւուտքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ Օրթաքէօյ Գուզկունճուք Պէշիքթաշ Իւսկիւտար
7 45 Ա. և Ռ. Գավագ Եէնիմահալլէ Մէզարպուրնու Պէյլիւքտերէ Թարապիա Եէնիքէօյ Ըմէնեա Միրկէօն Ռ. Հիսար Պէպէք Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ
8 45 Պէյլիւքտերէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշխապահճէ Գանլըճա Ա. Հիսար Գանտիլլի Վանիքէօյ Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ Գուզկունճուք Իւսկիւտար
9 — Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրն. Պէյլիւք. Թարապ. Եէնիք. Ըմէնեա Պօյաճըք. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ
10 — Եէնիմահալլէ Մէզարպուրնու Պէյլիւքտերէ Թարապիա Եէնիքէօյ Միրկէօն Ռ. Հիսար Պէպէք Արնաւուտքէօյ Գուրուչէշմէ Օրթաքէօյ Պէշիքթաշ

Կամուրջէն Տինող շոգենաւներ

3 15 Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Պօյաճըքէօյ Ըմէնեա Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպուրնու Եէնիմահալլէ
3 30 Գապաթաշ Իւսկիւտար Պէշիքթաշ Գուզկունճուք Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Արնաւուտքէօյ Գանտիլլի Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճա Միրկէօն Եէնիքէօյ Բաշխապահճէ Պէյգօզ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպուրնու Եէնիմահալլէ
4 30 Իւսկիւտար Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլըճա Բաշխապահճէ Պէյգօզ
4 30 Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպուրնու Եէնիմահալլէ
5 30 Գապաթաշ Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպուրնու Եէնիմահալլէ Ռ. և Ա. Գավագ
6 45 Իւսկիւտար Պէշիքթաշ Գուզկունճուք Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Արնաւուտքէօյ Գանտիլլի Ռ. Հիսար Գանլըճա Միրկէօն Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ
8 15 Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Արնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպ. Եէնիմահալլէ
9 30 Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպուրնու Եէնիմահալլէ
10 — Գապաթաշ Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլըճա Բաշխապահճէ Պէյգօզ Թարապիա Մէզարպուրնու Ռ. և Ա. Գավագ
10 15 Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Պօյաճըքէօյ Ըմէնեա Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպուրնու Եէնիմահալլէ
11 — Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտքէօյ Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկէօն Եէնիքէօյ Թարապիա Պէյլիւքտերէ Մէզարպուրնու Եէնիմահալլէ
11 — Գուզկունճուք Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ Գանտիլլի Ա. Հիսար Գանլըճա Բաշխապահճէ Պէյգօզ
11 30 Պէշիքթաշ Գուզկունճուք Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ Չէնկէլքէօյ Վանիքէօյ
12 — Պէշիքթաշ Օրթաքէօյ Գուրուչէշմէ Արնաւուտքէօյ

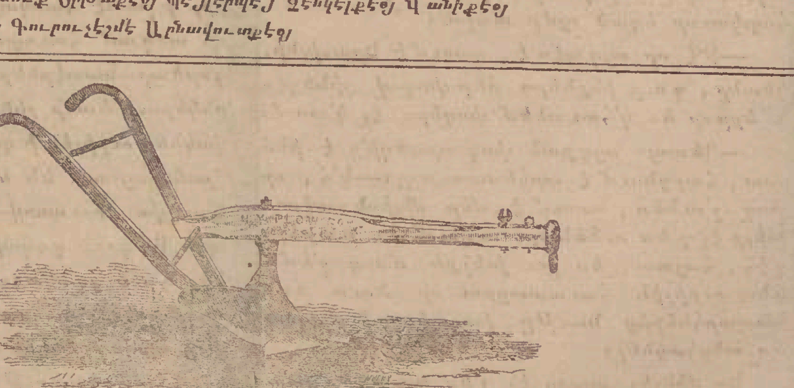

Ս. Ս. Մինասեան և Ընկերաց Ամերիկեան Վաճառատան մէջ կը ծախուին Ամերիկայի Երկրագործական գործիքներ։ Զանազան տեսակ Արօրներ, Մարաջորեն վար առող գործիք, մեծ և փոքր։ Ցորեն մաղելու գործիք մեծ և փոքր։ Գետնէ ու խոտ ջարդող գործիք։ Զանազան գործիքներ բանեցնելու համար ձիով դասւոր մեքենայ։ Պարտէզի գործիքներ։ Հրդեհի փոքր ջրհան և այլ զանազան Ամերիկայի ջրհաններ։ Այլ և այլ պտուղ ջուրերը հանելու գործիք։ Ջիբրու և արջառաց կերը մանրելու աղօրիք, եայլն, եայլն։

Ամերիկեան Վաճառատուն ի Ղալաթիա Կոստանդնուպոլսոյ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ–ՉԷՔՄԷՃԷԻ

Սկսեալ 20 Հոկտեմբեր (Ն. Տ.) 1884, մինչեւ նոր տնօրինութիւն

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ–ՉԷՔՄԷՃԷ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ — Առաւօտ (4–22), Իրիկուն (24–60)

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	4	2	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38	40	60			
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս	6 18	7 15	7 42	8 14	8 43	9 12	9 42	10 20	10 39	11 17	11 49	12 55	1 31	2 31	3 2	3 40	4 15	4 44	5 23	5 44	6 11	...	...	...
Գում-գաբու	6 28	7 27	7 53	8 25	8 54	9 23	9 53	10 30	10 49	11 28	12 —	1 6	1 42	2 41	3 13	3 51	4 26	4 55	5 34	5 54	6 22	...	...	...
Ենի-գաբու	6 32	...	7 57	...	8 58	...	...	10 34	10 53	11 32	12 04	1 10	1 46	2 45	3 17	3 55	4 30	4 59	5 38	...	6 26	...	...	...
Տավուտ փաշա	6 35	...	8 --	...	...	...	...	10 37	10 56	11 35	12 07	1 13	1 49	2 48	3 20	3 58	4 33	...	5 41	...	6 29	...	...	...
Սամաթիա	6 40	...	8 6	...	9 4	...	...	10 42	11 1	11 40	12 12	1 18	1 54	2 53	3 25	4 3	4 38	5 5	5 46	...	6 34	...	...	...
Եետի-գուլէ	6 45	7 41	8 12	8 33	9 10	9 31	10 1	10 46	11 4	11 45	12 15	1 21	1 59	2 58	3 28	4 9	4 41	5 10	5 49	6 4	6 39	...	...	...
Մագրիգիւղ	6 56	8 —	8 24	...	9 22	...	...	10 58	...	11 58	...	...	2 11	3 9	...	4 21	...	5 22	...	6 16	6 50	...	...	...
Այ-Սթէֆանոս	...	8 14	8 34	...	9 32	...	...	11 8	...	12 9	...	...	2 21	...	...	4 31	...	5 32	...	6 28	...	...	...	...
Քիւչիւքչէքմէճէ	...	8 25	...	...	...	...	...	...	...	12 18	...	...	...	...	...	...	...	...	...	6 37	...	...	...	...

ՔԻՒՉԻՒՔ–ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ — Առաւօտ (5–23), Իրիկուն (25–4)

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	61	63	4			
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւքչէքմէճէ	...	...	7 34	...	...	...	...	...	...	...	...	1 24	...	...	...	...	...	...	...	...	6 38	...	...	...
Այ-Սթէֆանոս	...	...	7 45	...	8 44	...	9 38	...	...	11 20	...	1 34	...	2 33	...	...	...	4 48	5 39	...	6 51	...	...	...
Մագրիգիւղ	6 33	7 24	7 57	...	8 55	...	9 49	...	...	11 31	...	1 45	...	2 44	3 20	...	...	4 59	5 50	...	7 5	...	...	...
Եետի-գուլէ	6 46	7 37	8 11	8 38	9 9	9 37	10 2	10 12	11 12	11 44	12 48	1 58	2 23	2 57	3 33	4 8	4 46	5 14	6 4	6 38	7 26	...	...	...
Սամաթիա	6 50	7 41	8 15	8 42	9 13	9 41	...	10 16	11 16	11 48	12 52	2 2	2 28	3 1	3 37	4 12	...	5 19	6 8	6 42	...	...	...	...
Տավուտ փաշա	6 55	7 46	...	[illegible]	...	9 46	...	10 21	11 21	11 53	12 57	...	2 33	3 6	3 42	4 17	...	5 24	6 13	6 47	...	...	...	...
Ենի-գաբու	6 58	7 49	8 21	8 50	9 19	9 49	...	10 24	11 24	11 56	1 ...	2 8	2 36	3 9	3 45	4 20	...	5 28	6 16	6 50	...	...	...	...
Գում-գաբու	7 3	7 54	8 26	8 55	9 24	9 54	10 11	10 29	11 29	12 01	1 5	2 12	2 41	3 14	3 50	4 25	4 56	5 33	6 21	6 54	7 40	...	...	...
Կ. Պոլիս	7 12	8 3	8 35	9 4	9 33	10 3	10 20	10 38	11 38	12 10	1 14	2 21	2 50	3 23	3 59	4 34	5 5	5 42	6 30	7 03	7 50	...	...	...

Փոքր ծրարներն անխտիր կ'ընդունուին ամեն կառախմբի մէջ, իսկ մեծ ծրարք Պոլսէն Մագրիգիւղ կամ աւելի հեռի կայարանաց միջեւ բանող կառախմբոց մէջ։